

RI UTZALAJ TZIJ RE RI EVANGELIO RI XUTZ'IB'AJ RI SAN MARCOS

Ri Juan Qasal Ja' kätzijon pa taq juyub' ri kätz'inowik

¹Je' u chaplexik wa' ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ri Jesucristo ri u K'ojol ri Dios.

²Je wa' ri xtz'ib'ax kan ojer chrij ri Cristo* rumal ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij:

¡Chiwilampe!

—xcha ri Dios chke ri winaq. Xub'ij k'u che ru K'ojol:

Ri in kintaq b'i ri nu taqo'n,
känab'ej k'u na chawäch,

kub'an na u b'anik ra b'e,

—xcha ri Dios che.

³K'o jun ri ko käch'aw pa taq juyub'
ri kätz'inowik, kub'ij: “Chib'ana u b'anik
ri nim b'e ri käb'in wi ri Qajaw,
chisuk'umaj, chib'ana k'u sib'alaj jikom
che ru b'e.”

—kächa', —xcha ri qa mam Isaías. ⁴Je wa' ri' xpe ri tat Juan. Are k'u tajin kub'an ki qasna' ri winaq pa taq juyub' ri kätz'inowik. Kutzijoj k'u chke chi rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex ki chomanik, te k'u ri' käb'an ki qasna' rech käq'alajinik chi je' ki b'anom wa'. Xa je ri' käsachtaj taq ri ki mak.

* **1:2** Ri tzij “Cristo” o “Mesías” kel kub'ij “cha'tal rumal ri Dios”.

⁵ Xepe k'u konojel ri winaq aj Jerusalén, xuquje' ri e k'o pa taq ri nik'iaj tinimit chik re Judea, xeopan ruk' ri tat Juan chutatab'exik ri kub'ij. Aretaq käkiq'alajisaj ri ki mak, käb'an k'u ki qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán.

⁶ Are k'u ri tat Juan kukoj atz'iaq ri b'anom ruk' ri rismal jun awaj camello† u b'i', tz'um ru pas. Xa sak' xuquje' u wa'l che' kutijo. ⁷ Kätzijon k'u ri tat Juan, kub'ij chke ri winaq: Käpe chi na Jun ri qas nim u q'ij, nim k'u na u b'anik chnuwäch in. Man taqal tä chwe in kinpachi'k kinkir ru k'amal u xajäb', —kächa'. ⁸ Qas tzij ri in nu b'anom qasna' alaq ruk' joron, ri Are' k'ut kub'an na qasna' alaq ruk' ri Loq'alaj Espíritu rech ri Dios, —xcha chke ri winaq.

Käb'an u qasna' ri Jesús

⁹ Pa taq ri q'ij ri' xpe ri Jesús pa ri tinimit Nazaret re Galilea, xopan ruk' ri tat Juan. Xb'an u qasna' rumal ri tat Juan pa ri nima' Jordán. ¹⁰ Te k'u ri' aretaq tajin kel loq ri Jesús pa ri ja', chanim xril ri kaj tajin käjaqjob'ik, xuquje' xril ri Loq'alaj Espíritu tajin käqaj loq puwi', je' ru b'anik jun palomäx. ¹¹ Te k'u ri' xch'aw loq jun chikaj, xub'ij: At ri' ri loq'alaj nu K'ojol. Käkikot k'u ri wanima' awumal, —xcha ri'.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak

¹² Te k'u ri' ri Loq'alaj Espíritu xuk'am b'i ri Jesús pa taq juyub' ri kätz'inowik. ¹³ Xk'oji k'u chila' kawinaq q'ij chkixol ri awaj aj pa taq juyub'.

† **1:6** Ri camello are jun awaj ri kuya' käkiejen jun chrij, más k'ut käkoj che taq eqa'n. Nim na ri' chuwäch jun kiej.

Kätaqchi'x ri Jesús che mak rumal ri Satanás. Xepe k'u ri ángeles chupatänixik.

Pa Galilea ri Jesús kuchaplej tzijonem

¹⁴ Mäja' naj kojom ri tat Juan pa che' aretaq ri Jesús xopan pa Galilea. Kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. ¹⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xopan ri q'ij, xa jub'iq' chik man kuchaplej ru taqanik ri Dios. K'exa anima' alaḡ, k'exa b'a' alaḡ ri chomanik alaḡ, kojon k'u alaḡ che ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, —xcha chke ri winaq.

Ri Jesús keusik'ij kiejeb' chapal taq kär

¹⁶ Ok'owem kub'an ri Jesús chuchi' ri mar re Galilea, xril ri tat Simón rachi'l ri tat Andrés ru chaq'. Tajin käkik'iäq b'i jun k'at chapäb'al taq kär pa ri mar rumal chi e chapal taq kär ri e are'. ¹⁷ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk'. Kinb'an k'u na chiwe chi kixok che ki mulixik winaq chuk'exwäch ri kär, —xcha chke.

¹⁸ Chanim xekiya kan ri ki k'at, xeb'e' ruk' ri Jesús.

¹⁹ Xb'in chi k'u apan jub'iq' ri Jesús, xril ri tat Jacobo rachi'l ri tat Juan ru chaq', e u k'ojol ri tat Zebedeo wa'. E k'o pa ri ki barco, kekik'ojok k'u ri ki k'at. ²⁰ Xeusik'ij ri Jesús. Ri e are' k'ut chanim xkiya kan ri Zebedeo ri ki tat pa ri barco kuk' ri ajchakib', xeb'e' k'u ruk' ri Jesús.

Jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che

²¹ Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum. Are k'u pa ri q'ij re uxlanem xok ri Jesús pa ri rachoch Dios, xuchap ki tijoxik ri winaq chila'. ²² Ri winaq

k'ut sib'alaj kākikajmaj ru tijonik ri Jesús rumal chi keutijoj je' jas jun achi ri k'o u taqanik pa ki wi', man junam taj jas ri kākā'n ri tijonelab' re ri Pixab'.
 23 Xok k'u b'i pa ri rachoch Dios jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Are chi' ri tajin käch'aw ri Jesús, ri achi xuraq u chi', 24 xub'ij: ¡Aa! ¿Jas kaj la chq̄e uj, Jesús aj Nazaret? —kächā ri'. ¿A xa petinaq la chusachik qa wäch? In wetam wäch la, chi lal ri' ri loq'alaj achi taqom loq rumal ri Dios, —xcha che ri Jesús.

25 Are k'u ri Jesús xuyajo, xub'ij che: ¡Chatz'apij u pa chi', chatel che we achi ri'! —xcha che.

26 Ri itzelalaj espíritu xub'an che ri achi chi xtzaqik, xuyakya rib', ko xuraq u chi', xel b'i che. 27 Konojel k'ut xkikajmaj wa', xkichapla u tzijob'exik kib', xkib'ij: ¿Jas wa'? ¡Jun k'ak' tijonik ne lo wa'! We achi ri' yo'm pu q'ab' keutaq ri itzelalaj taq espíritus, keniman k'u che, —xecha ri winaq.

28 Chanim k'ut ri tajin káb'an rumal ri Jesús xel u tzijol wa' pa taq konojel ri tinimit ri e k'o pa Galilea, xuquje' pa taq ri tinimit ri naqaj e k'o wi che ri Galilea.

Ri Jesús kukunaj ru ji' chichu' ri tat Pedro

29 Aretaq ri Jesús xel b'i pa ri rachoch Dios, xe' chanim cho rachoch ri tat Simón, ri tat Andrés, e rachi'l k'u ri tat Jacobo, ri tat Juan. 30 Are k'u ru ji' chichu' ri tat Simón qajinaq che jun nimalaj q'aq'. Chanim k'ut xkitzijoj wa' che ri Jesús. 31 Ri Jesús xq̄eb' ruk' ri chichu', xuchap che ru q'ab', xuwalijisaj k'ut. Chanim xtäni ri q'aq' chrij ri chichu'. Xuchap k'u ri ki patänixik.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib'

³² Aretaq xq'eçal chik, qajem kub'an ri q'ij, xekik'am b'i konojel ri yawab'ib' cho ri Jesús, xuquje' konojel ri e k'o itzel taq espíritus chke.

³³ Konojel ri winaq ri keb'el pa ri tinimit Capernaum xkimulij kib'chi' ri ja, rachoch ri tat Simón.

³⁴ Ri Jesús xeukunaj k'ia yawab'ib' ri e k'o k'ia u wäch yab'il chke, xuquje' xeresaj b'i k'ia itzel taq espíritus chke ri winaq. Man kuya tä k'u ri Jesús chke ri itzel taq espíritus chi kech'awik, rumal chi ketam u wäch.

Pa Galilea ri Jesús kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios

³⁵ Sib'alaj aq'ab' k'ut xwalij ri Jesús, k'ä mäjoq käsaqirik. Xel b'ik, xe' pa ri juyub' ri kätz'inowik, xub'an k'u orar chila'. ³⁶ Are k'u ri tat Simón, xuquje' ri e k'o ruk' xeb'e'k, xkitzujukuj ri Jesús.

³⁷ Aretaq xkiriqo, xkib'ij che: Konojel ri winaq ketzukun che la, —xecha che.

³⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jo' pa ri jule' taq tinimit chik ri e k'o chqanaqaj, rech chila' xuquje' kintzijon wi. Che k'u wa' in elinaq wi loq, —xcha chke.

³⁹ Ri Jesús kusolij k'u taq ri tinimit pa ronojel Galilea. Pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq, kutzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, xuquje' keresaj b'i itzel taq espíritus chke.

Ri Jesús kukunaj jun achi ri k'o itzel ch'a'k che

⁴⁰ Xopan k'u ruk' ri Jesús jun achi ri k'o itzel ch'a'k[†] che. Xuchap u b'ochi'xik ri Jesús, xxuki'k, xub'ij che: Tat, ri in wetam chi ri lal kākowin la che nu kunaxik we kaj la, —xcha che.

⁴¹ Xel k'u u k'ux ri Jesús che. Xuyuyq ru q'ab', xuchap koq ri achi, xub'ij che: Kwaj, —käch'a'. Chutzir b'a' la, —xcha che.

⁴² Xuwi wa' xub'ij, chanim xel ri itzel ch'a'k che ri achi, xutzirik. ⁴³ Ri Jesús sib'alaj xupixb'aj ri achi k'ä mäja' kutaq b'ik, ⁴⁴ xub'ij b'i che: ¡Tampe la! K'o jas mäs'ij la che jachin jun. Oj la, jek'utu ib' la cho ri sacerdote. Ya la ri sipanik ri taqom kan rumal ri qa mam Moisés ojer chi käyi'k aretaq kākunataj jun ri k'o itzel ch'a'k che. Are k'u q'alajisab'al wa' chkiwäch ri winaq, —xcha che.

⁴⁵ Xel k'u b'i ri achi, sib'alaj kutzijoj ri xb'an che. Xresaj k'u u tzijoxik wa', je k'u ri' chi ri Jesús man kākowin tä chik kok chi saqil pa taq ri tinimit. Xane xaq pa taq juyub' ri kätz'inowik käk'oji wi ri Are'. Kepe k'u ri winaq pa ronojel tinimit, keopan ruk' ri Jesús.

2

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq u cuerpo

¹ Xopan jumul chik ri Jesús pa ri tinimit Capernaum. Xke' k'u kieb' oxib' q'ij, xtatajik chi k'o chi cho ja. ² Chanim k'ut xkimulij kib' k'ia winaq, je ri' chi man k'o tä chi jawije' kek'oji wi, pune ta ne xa chuchi' ri ja. Are k'u ri Jesús kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios chke. ³ Xeopan k'u kiejeb' achijab' ruk' ri Jesús, ki telem jun achi ri käminaq u cuerpo.

[†] **1:40** Ri itzel ch'a'k are jun yab'il ri sib'alaj k'äx ri kusipaj rib'.

⁴ Man kekowin tä k'ut keb'ok chuwäch ri Jesús, ki mak ri sib'alaj k'ia winaq. Xkesaj k'u apan ru xo'til ri ja. Xkik'ot jun jul puwi' ri ja chusik'el ri k'o wi ri Jesús, xkiqasaj k'u b'i ri alaj ch'at ri q'oyol wi ri käminaq u cuerpo. ⁵ Aretaq ri Jesús xrilo chi sib'alaj kekojon che, xub'ij che ri achi ri käminaq u cuerpo: Tat, ¡xesachtaj ri mak la! —xcha che.

⁶ E t'uyul k'u chila' jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab', tajin kechomanik, ketzijon k'u pa kanima', ⁷ käkib'ij: “¿Jas che je' kätzijon wa' we achi ri'? Kub'ij ri sib'alaj äwas u b'ixik,” —kecha'. “¿Jachin ta lo ri käkowin chusachik mak xane xaq xuwi ri Dios?” —xecha ri'.

⁸ Chanim xuna' wa' ri Jesús pa ranima', ya retam chik jas ri tajin käkichomaj, xub'ij k'u chke: ¿Jas che je' kächomaj alaq wa' pa anima' alaq? —kächa chke. ⁹ ¿Jachike ri man k'äx tä u b'ixik che ri achi, ri u b'ixik: “Ri mak la xesachtajik”, o ri u b'ixik: “Walij b'a' la, k'ama la b'i ri sok la, b'in b'a' la”? —kächa ri Jesús. ¹⁰ Rech b'a' ketamaj alaq chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq,* k'o nu taqanik pa ki wi' ri winaq cho ruwächulew, xuquje' rech ketamaj alaq chi ya'tal chwe in chi kinsach ri ki mak, ¡tampe alaq ri kinb'ij! —xcha chke.

Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq u cuerpo: ¹¹ Kinb'ij che la, ¡walij b'a' la! Oj la cho ja, k'ama la b'i ri sok la, —xcha ri Jesús che ri achi.

¹² Chanim xwalij ri achi, xutelej b'i ri alaj u ch'at. Xel b'i chkiwäch konojel, je ri' chi konojel

* **2:10** Ri Jesús xukoj we b'i'aj ri' chb'il rib' chuk'utik chi are ri Cristo o ri Mesías ri xtz'ib'ax ojer pa ru Loq' Pixab' ri Dios chi käpetik.

xkikajmaj ri xb'antajik, xkinimarisaj u q'ij ri Dios, xkib'ij: ¡Man k'o tä jumul ri je' qilom wa'! —xecha'.

Ri Jesús kusik'ij ri tat Leví rech ke' ruk'

¹³ Ri Jesús xe' chi jumul chuchi' ri mar, sib'alaj e k'ia k'u ri winaq ri xeopan ruk'. Are k'u ri Are' xeutijoj che ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁴ Ok'owem kub'an ri Jesús jawije' ri kätöj wi ri alkab'al, xril k'u ri tat Leví, u k'ojol ri tat Alfeo, t'uyul chila'. Xub'ij k'u che: Sa'j la wuk', —xcha che.

Xwalij k'u ri tat Leví, xe' ruk' ri Jesús.

¹⁵ Pa jun q'ij k'ut t'uyul ri Jesús chi' ri mesa cho rachoch ri tat Leví e rachi'l ru tijoxelab'. E k'ia k'u ri toq'il taq alkab'al, xuquje' nik'iaj ajmakib' e t'uyut'oj chi' ri mesa ruk' ri Jesús, kuk' ru tijoxelab'. E k'ia k'u ri winaq e tereninaq loq. ¹⁶ Xepe k'u ri tata'ib' fariseos,† xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xkilo chi ri Jesús tajin käwi' kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' nik'iaj ajmakib' chik, xkita' k'u chke ru tijoxelab', xkib'ij: ¿Jas che käwi' ri Jesús kuk' toq'il taq alkab'al xuquje' nik'iaj ajmakib' chik? —xecha chke.

¹⁷ Aretaq xuta ri Jesús wa', xub'ij chke: Ri winaq ri utz ki wäch, ri k'o ki chuq'ab', man rajwaxik tä kunal ke, xane are rajwaxik wa' chke ri yawab'ib', —kächa chke. Man in petinaq tä che ki sik'ixik ri winaq ri jikom kanima' cho ri Dios, xane in petinaq che ki sik'ixik ri ajmakib' ri mäja' käkik'ex

† **2:16** Ri tata'ib' fariseos e are' winaq wa' aj Israel ri sib'alaj xkigatej u nimaxik ru Pixab' ri Moisés. Xka'n k'u nimal, xkichomaj k'ut chi e utz na chkiwäch konojel ri winaq. K'ia ki naq'atisam wi kib' ri man qas tä are ri kub'ij ru Tzij ri Dios.

kanima', mäja' käkik'ex ki chomanik, —xcha ri Jesús chke.

E k'o winaq ri käkita' che ri Jesús chrij ri u b'anik ayunar

¹⁸ Pa jun q'ij ri' tajin käka'n ayunar ru tijoxelab' ri Juan Qasal Ja' xuquje' ri ki tijoxelab' ri tata'ib' fariseos. E k'o k'u jujun winaq xeopan ruk' ri Jesús, xkib'ij che: Ru tijoxelab' ri tat Juan xuquje' ri ki tijoxelab' ri tata'ib' fariseos käka'n ayunar. ¿Jas k'u che man käka'n tä ayunar ri tijoxelab' la? —xecha che.

¹⁹ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿A kuya' ne lo käka'n ayunar ri e k'o pa jun k'ulanem aretaq ri achi ri te' xk'uli'k k'o kan kuk'? Aretaq k'o ri achi ri' kuk' man kuya' taj käka'n ayunar, —kächa'.

²⁰ Kopan k'u na ri q'ij aretaq kesax b'i ri achi chkixol. Te k'u ri' käka'n na ayunar pa ri q'ij ri', —xcha chke.

²¹ Xuquje' xub'ij ri Jesús: Man k'o tä jun winaq ri kut'is jun pimalaj k'ojob'al chrij jun q'el atz'iaq. We ta je ri', ri k'ak' atz'iaq kuk'ol rib', käresaj b'i jub'iq' che ri q'el atz'iaq, känimar k'u ru teq'tob'ik, —kächa'. ²² Man k'o tä jun ri kuya' k'ak' vino pa taq q'el taq q'eb'al re tz'um. We ta je ri', ri vino keut'ub'ij ri' ri tz'um, ketzeletaj k'u na kan ri vino xuquje' taq ri tz'um. Rajwaxik k'ut chi ri k'ak' vino käyi' pa taq k'ak' taq q'eb'al re tz'um, —xcha ri Jesús.

Ri tijoxelab' käkich'up ri u jolom triko pa jun q'ij re uxlanem

²³ Pa jun q'ij re uxlanem ok'owem re ri Jesús pa taq ri tiko'n. Are chi' ri tajin keb'in ru tijoxelab'

ruk', xkichaplej ki ch'upik ru jolom taq ri triko. ²⁴ Ri tata'ib' fariseos xkib'ij che ri Jesús: ¡Chilampe la! ¿Jas che ri tijoxelab' la kaka'n chak ri äwas u b'anik pa taq ri q'ij re uxlanem? —xecha che.

²⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿A man k'o tä jumul ri sik'im alaq ri xub'an ri qa mam David ojer aretaq ri k'o rajwaxik che, xuna' numik, xuquje' ri xka'n ri e k'o ruk'? ²⁶ Xok k'u b'i ri qa mam David pa ri rachoch Dios aretaq ri tat Abiatar are ki nimal sacerdotes, xutij k'u re ri wa ri yo'm cho ri Dios, xuya k'u ke ri e k'o ruk' xuquje'. Äwas k'u u tijik wa' kumal xaq jachinoq, xane xaq xuwi chke ri sacerdotes† ya'tal wi wa', —xcha chke.

²⁷ Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: Ri q'ij re uxlanem xb'antaj wa' ojer rech ri winaq käkiriq utzil rumal, man xeb'an tä k'u ri winaq rech kaka'n jun utzil che ri q'ij re uxlanem. ²⁸ Je k'u ri' ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, k'o nu taqanik puwi' ri q'ij re uxlanem xuquje', —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

3

Ri Jesús kukunaj jun achi ri käminaq jun u q'ab'

¹ Xok chi jumul ri Jesús pa ri rachoch Dios, k'o k'u jun achi chila' ri käminaq jun u q'ab'. ² Kaluchi'x k'u ri Jesús kumal jujun tata'ib' che rilik we kärutzirisaj ru q'ab' ri achi pa ri q'ij re uxlanem rech kuya' käkib'ij chi k'o u mak ri Jesús. ³ Xub'ij k'u ri Jesús che ri achi ri käminaq jun u q'ab': ¡Walij b'a' la! ¡Tak'al la chqawäch! —xcha che.

† **2:26** “Sacerdote aj Israel”: Chawila' ri San Lucas 1:8, xuquje' ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

⁴ Xub'ij k'u ri Jesús chke ri achijab' ri tajin kákaluchi': ¿Jachike ri man äwas tä u b'anik pa ri q'ij re uxlanem, ri u b'anik utzil o ri u b'anik etzelal? ¿A utz ru to'ik ru k'aslemal jun winaq o ru kámisaxik wa'? —xcha chke.

Man xech'aw tä k'u ri tata'ib'. ⁵ Xpe royowal ri Jesús chke ri achijab' ri', keuka'yej konojel ri e k'o pa taq u xkut, kub'isoj ki wäch rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri kanima'. Xub'ij k'u che ri achi: ¡Yuqu ri q'ab' la! —xcha che.

Xuyuq k'ut, xutzir k'u ru q'ab'. ⁶ Xeb'el k'u b'i ri tata'ib' fariseos, chanim xkiriq kib' kuk' ri rachi'l ri tat Herodes, xkitala' ki no'j chb'il taq kib' jas ri káka'n chukámisaxik ri Jesús.

E k'o k'ia winaq chuchi' ri mar

⁷ Are k'u ri Jesús xe' apan chkiwäch ri winaq chuchi' ri mar, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Sib'alaj e k'ia ri winaq aj Galilea ri xeteri b'i chrij. ⁸ Xuquje' e k'ia ri winaq aj Judea xepetik. E k'o ri aj Jerusalén, xuquje' ri kepe pa Idumea. Nik'iaj kepe ch'äqäp che ri nima' Jordán, xuquje' pa taq ri tinimit Tiro, ri tinimit Sidón. Xa rumal chi xkita u tzijol ronojel ri tajin kub'an ri Jesús, xeopan k'u ruk'. ⁹ Xub'ij k'u ri Jesús chke ru tijoxelab' chi xaq chk'ol jun barco ri kák'oji wi ri Are', rech man kápitz' tä kumal ri k'ialaj winaq. Je' xka'no. ¹⁰ Are ri Jesús xeukunaj k'ia winaq, je ri' chi konojel ri yawab'ib' kákich'ikimij kib' chrij ri Jesús rech kákichap koq. ¹¹ Ri winaq ri e k'o itzelalaj taq espíritus chke, aretaq xkil ri Jesús, xetzaq k'u chuwäch, xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Lal ri' ri u K'ojol ri Dios! —xecha che.

¹² Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj ri itzelalaj taq espíritus chi mäkib'ij jachin ri Are'.

Kecha' ri kab'lajuj apóstoles rumal ri Jesús

¹³ Xpaqi k'u ri Jesús puwi' jun juyub'. Are k'u chila' ri xeusik'ij wi jachin taq ri xraj xeucha'. Xeopan k'u ruk'. ¹⁴ Xeukoj k'u kab'lajuj achijab' rech kek'oji ruk', rech keutaq b'i chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵ Xuquje' xuya chke chi käk'oji ki kuinem che ki kunaxik ri yawab'ib', xuquje' xuya taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzel taq espíritus chke ri winaq. ¹⁶ E are k'u wa' ri kab'lajuj ri xeucha' ri Jesús: ri tat Simón ri káb'ix Pedro che rumal ri Jesús, ¹⁷ ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Zebedeo, xuquje' ri tat Juan ru chaq' ri tat Jacobo. E are' wa' ri xkoj Boanerges che ki b'i' rumal ri Jesús. Ri b'i'aj ri' kel kub'ij chi e junam ruk' ri kiäqul ja. ¹⁸ Xeucha' xuquje' ri tat Andrés, ri tat Felipe, ri tat Bartolomé, ri tat Mateo, ri tat Tomás, ri tat Jacobo u k'ojol ri tat Alfeo, ri tat Tadeo, ri tat Simón ri káb'ix “u nimal tinimit” che. ¹⁹ Ri tat Judas Iscariote, ri xjachow ri Jesús, xuquje' xcha'ik rumal.

Ri Jesús kutzijoj ri mak ri man käsachtaj taj

²⁰ Te k'u ri' xe' ri Jesús cho ja. Jumul chik xkimulij kib' k'ia winaq, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' man kekowin tä ne kewi'k. ²¹ Aretaq ri rachalal ri Jesús xkito chi k'o chila', xeb'e' chuchapik. ¡Xkib'ij k'ut chi ch'ujarinaq ri Are'!

²² Ri tijonelab' re ri Pixab' k'ut, ri e petinaq pa Jerusalén, käkib'ij chi k'o ri Beelzebú ruk' ri Jesús. (Ri Beelzebú are ki nimal ri itzel taq espíritus.)

Käkib'ij chi xa rumal wa' ri Jesús kākowin che kesax b'i ri itzel taq espíritus, —kecha ri'.

²³ Ri Jesús k'ut xeusik'ij ri winaq, xukoj jun k'utb'al chkiwäch, xub'ij: ¿Jas ta k'u lo kub'an ri Satanás che resaxik b'i rib'? —kächa chke. ²⁴ We jun q'atb'al tzij u b'anom kieb', ri juch'ob' q'atal taq tzij kuyak rib' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is na u wäch ri q'atb'al tzij ri' chb'il rib'. ²⁵ Xuquje' we jun achalaxik u b'anom kieb', ri juch'ob' kuyak rib' chrij ri juch'ob' chik, kuk'is k'u na u wäch ri achalaxik ri' chb'il rib', —kächa'. ²⁶ We ta u b'anom kieb' ri Satanás, kuyak k'u rib' chrij chb'il rib', man kākowin tä ri' chujeqb'axik rib', xane kuk'is k'u na rib' ri are', —kächa'.

²⁷ Man k'o tä jun kākowinik kok pa ri rachoch jun achi ri sib'alaj k'o u chuq'ab', kerelaq'aj b'i ri jastaq re, we ta mat nab'e kuyut na ri achi ri k'o u chuq'ab', k'ä te k'u ri' kākowinik kerelaq'aj b'i ri k'o pa rachoch, —kächa ri Jesús chke.

²⁸ Qas tzij kinb'ij chech alaq chi konojel ri mak ri kākā'n ri winaq kuya' kesachtaj na wa', xuquje' apachike ta ne ri äwas u b'ixik chrij ri Dios, ri kākib'ij ri winaq, —kächa'. ²⁹ Apachin k'u ri kub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Loq'alaj Espiritu, man käsachtaj tä u mak ri' pa taq ri q'ij ri kepe na, rumal chi u b'anom jun mak ri man kuya' taj käsachtajik, —xcha chke.

³⁰ Ri Jesús xub'ij wa' rumal chi ri winaq xkib'ij: K'o jun itzelalaj espiritu che ri Are', —xecha ri'.

Ru nan ri Jesús xuquje' taq ru chaq' keopan ruk'

³¹ Xopan k'u ru nan ri Jesús ruk', xuquje' taq ru chaq'. Ri e are' k'ut xa e tak'atoj apan chrij ri

ja, xetaqan k'u chusik'ixik ri Jesús. ³² E k'ia k'u ri winaq ri ki sutim rij ri Jesús, xkib'ij che ri Are': Ri nan la xuquje' taq ri chaq' la xaq e k'o apan cho ja, ketzukun che la, —xecha che.

³³ Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jachin ri nu nan, jachin k'u taq ri qas nu chaq'? —kächa'.

³⁴ Xeuka'yej ri e t'uyut'oj pa taq u xkut, xub'ij: Cheiwilampe ri nu nan, xuquje' taq ri nu chaq'.

³⁵ Apachin ta ne ri käb'anow ru rayinik ri Dios, e are wa' ri qas wachalal, ri nu chaq', ri wanab', ri nu nan, —xcha ri Jesús chke.

4

Ri Jesús kutzijoj ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

¹ Ri Jesús xuchaplej chi na jumul ki tijoxik ri winaq chuchi' ri mar. Xkimulij k'u kib' k'ialaj winaq ruk', je ri' chi xok b'i pa jun barco puwi' ri mar, xt'uyi k'u chupam. Konojel ri winaq xekanaj kan cho ri ulew chuchi' ri mar. ² Xeukoj k'u taq k'utb'al che ki tijoxik ri winaq chkij k'ia u wäch taq no'j, xub'ij chke: ³ ;Tampe alaq! —kächa'. Xel b'i jun tikol ija' cho rachoch, xe'k, xub'ana u tiko'n.

⁴ Aretaq tajin kujopij ri ija', xqaj jub'iq' pa ri b'e. Xeopan k'u ri chikop, kerapapik keqajik, xa xkitij b'i ri ija'. ⁵ Xqaj chi jub'iq' xol taq ri ab'aj, ri man k'o tä wi k'ia ulew. Chanim k'ut xk'iy ri jub'iq' ija' ri rumal chi man pim tä ri ulew. ⁶ Aretaq k'ut xel loq ri q'ij, xek'at ri alaj taq tiko'n, xechaq'jik rumal chi k'ä mäja' nim ki xera'. ⁷ Xqaj chi k'u jub'iq' ri ija' pa taq ri q'ayes ri k'o ki k'ixol. Xk'iy k'u ri q'ayes ri', xujiq'isaj ri tiko'n, je ri' chi man xwächin taj. ⁸ Are k'u ri nik'iaj ija' chik xeqaj pa utzalaj

ulew. Xeb'el loq ri tux, xek'iyik, xewächinik. E k'o jujun tiko'n xkiya juwinaq lajuj ki wäch chupam ru jolom triko chkijujunal, e k'o jule' chik ri xkiya oxk'al ki wäch chupam ru jolom chkijujunal. Ri nik'iaj tiko'n chik xkiya jun ciento ki wäch chupam ru jolom chkijujunal, —xcha chke.

⁹Te k'u ri' xub'ij chke ri winaq: We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, jchutatab'ej b'a'! —xcha chke.

Ri Jesús kub'ij chke ru tijoxelab' jas ki patän ri k'utb'al ri kukojo

¹⁰Aretaq ri Jesús xaq u tukiel chik k'olik, xeopan jujun chke ri winaq ruk', kachi'l ri kab'lajuj u tijoxelab'. Xkita' k'u che jas kel kub'ij ri k'utb'al ri xutzijoj chke. ¹¹Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Ri ix, yo'm chiwe rumal ri Dios ri retamaxik ri man ketam tä ri nik'iaj winaq chik chrij ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq. Are kätzijox k'u wa' chke ri jule' winaq chik xa kuk' taq k'utb'al. ¹²Je ri', rumal chi pune jaqal ri ki waq'äch, man kekowin tä chuch'ob'ik ri käkilo. Pune k'u käkkitab'ej na ri qas tzij, man käkich'ob' tä ri' ri ki tatab'em, rech man käkitzelej tä kib' ruk' ri Dios, man käsachtaj tä ki mak, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj chke ru tijoxelab' jas kel kub'ij ri k'utb'al chrij ri tikol ija'

¹³Xub'ij chi k'u ri Jesús chke: ¿A mat lo kich'ob' ri kel kub'ij wa' we k'utb'al ri' ri xintzijoj chiwe? ¿Jas k'u kiwetamab'ej taq ke konojel ri nik'iaj taq k'utb'al chik ri keintzijoj na chiwe? —kächa chke. ¹⁴Ri tikol ija' are junam ruk' ri winaq ri kutzijoj ru Loq' Pixab' ri Dios. ¹⁵Ri ija' ri xeqaj pa ri b'e,

e are k'u wa' jas ri winaq ri kätik ru Tzij ri Dios pa kanima', käkita k'u ri Tzij, chanim k'ut käpe ri Satanás, käresaj ri Tzij ri xqaj pa kanima'. ¹⁶ Junam xuquje' ri ija' ri xeqaj xol taq ri ab'aj. E are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios ruk' kikitomal, je'l käkito. ¹⁷ Man qas tä k'u k'o ri ki xera', xane xaq kieb' oxib' q'ij käkich'ijo. Aretaq käkichaplej u riqik k'äx, kraj keyoq'ik rumal rech ru Tzij ri Dios, chanim ketzaq kanoq. ¹⁸ Ri jule' ija' chik ri xqaj pa taq q'ayes ri k'o ki k'ixol, e are wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios. ¹⁹ Te k'u ri' are kekilij na ri jastaq re we uwächulew ri', kesub' rumal ri q'inomal, xuquje' käkirayij k'ia u wäch jastaq chik, ke' k'u kanima' kuk'. Rumal k'u wa' käjijq'isax ri Tzij pa kanima', man käwächin tä k'u ri'. ²⁰ Ri ija' ri xeqaj pa utzalaj ulew, e are k'u wa' jas ri winaq ri käkita ru Tzij ri Dios, käkik'amowaj, käqaj wa' pa kanima', käkiya k'u k'ia ki wäch. Jujun käkiya juwinaq lajuj ki wäch chkijujunal, jule' chik käkiya oxk'al ki wäch chkijujunal, ri nik'iaj chik käkiya jun ciento ki wäch chkijujunal, —xcha chke.

Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat käq'alajin na

²¹ Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¿A kätzij lo jun chäj pa ri ja, te k'u ri' käyi' wa' chuxe' jun laq, o käyi' chuxe' ri ch'at? Man je' tä ri', xane käyi' wa' chikaj rech q'alaj ronojel, —kächa'. ²² Man k'o tä jas ri ch'uq'tal u wi' ri mat käq'alajin na. Man k'o tä jas ri k'u'talik ri mat kel na chi saq, —kächa'. ²³ We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, ¡chutatab'ej b'a'! —xcha chke.

²⁴ Xuquje' xub'ij ri Jesús chke: ¡Chitampe ri tajin kinb'ij chiwe! —kächa'. Jas ri pajb'al ri kikoj ix, are

je' ri pajb'al ri kok na chiwe ix, xuquje' käyi' na u wi' chiwe ix ri kitatab'ej ri nu tzij. ²⁵ Apachin k'u ri k'o k'o ruk', käyi' chi na nik'iaj che. Apachin k'u ri man k'o tä k'o ruk', kesax na che ri are' ri jub'iq' ri k'olik, —xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' jas kub'ano käk'iyik

²⁶ Xub'ij chi k'u chke: Ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, are jas jun achi ri kutik kan ri ija' pa rulew. ²⁷ Käwar chaq'ab', käwalij k'ut. Käk'astaj chi paq'ij. Je ri' keok'ow taq ri q'ij, ri aq'ab'. Kätux k'u ri ija' ri k'o pa ulew, käk'iyik. Man retam tä k'u ri achi jas kub'an ri ija' käk'iyik. ²⁸ Tzpa re wi ri ulew kub'ano chi kek'iy ri tiko'n, kewächinik. Nab'e kel loq ru tux, käk'iy k'u wa'. Te k'u ri' käpe ru jolom ri triko. K'ä te ri' kechomaqir ru jolom. ²⁹ Aretaq e chomaq chik, chanim käkoj ri ixjos chkixe' rumal chi chaq'ij chik, xopan ri q'ij rech ri q'atoj, —xcha chke.

Kätzijox ri k'utb'al chrij ri ija' re mostaza

³⁰ Xub'ij chi ri Jesús: ¿Jas ruk' käqajunamaj wi ru taqanik ri Dios? ¿Jas u wäch k'utb'al käqakoj chuk'utik wa'? —kächa'. ³¹ Are je' jas ri ija' re ri tiko'n ri käb'ix “mostaza” che. Aretaq kätikik, xa i nitz' wa' chkiwäch konojel ri ija' ri e k'o cho ruwächulew. ³² Aretaq tikom chik, kel loq, nim na ke' chkiwäch konojel taq ri nik'iaj tiko'n. Kenimaqir taq ru q'ab', je ri' chi ri chikop ajuwokaj kekowinik käka'n ri ki sok, kemu'jan chupam ri tiko'n ri', —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi ri ki patän ri k'utb'al ri kekoj rumal ri Jesús

³³ Je wa' xub'an ri Jesús che ki tijoxik ri winaq. Xukoj k'ia taq k'utb'al chkiwäch jas taq we ri' chutzijoxik ru Loq' Pixab' ri Dios chke, xa jas ri kekowin chuch'ob'ik. ³⁴ Xaq xuwi kuk' taq k'utb'al xeutzijob'ej ri winaq. Xukir k'u ronojel wa' we tijonik ri' chkiwäch ru tijoxelab' xaq pa ki tukiel wi.

Ri Jesús kub'ano chi kätäni ri kiäqiq'

³⁵ Pa ri q'ij ri', aretaq tajin kok ri aq'ab', xub'ij chke ru tijoxelab': Chujq'ax jela' ch'äqäp che ri mar, —xcha chke.

³⁶ Xekiya k'u kan ri k'ia winaq. Ri tijoxelab' xkik'am b'i ri Jesús pa ri barco. T'uyul k'u wi ri Are' chupam. Xkachi'laj k'u b'i nik'iaj taq barcos chik. ³⁷ Xpe k'u jun nimalaj kiäqiq' ri sib'alaj k'äx puwi' ri ja'. Are k'u ri nimaq taq uwoja' tajin keb'ok pa ri barco, je ri' chi tajin kánoj ri barco che ri ja'. ³⁸ K'o k'u ri Jesús pa ri barco pa ri ku'lb'al chrij. Tajin káwarik, u yo'm ru jolom puwi' jun ch'äkataj. Xepe ru tijoxelab', xkik'asuj, xkib'ij che: ¡Qajtij! ¿A mat käxej ib' la chqe chi kujkämik? —xecha che.

³⁹ Xk'astaj k'u ri Jesús, xuyaj ri kiäqiq', xub'ij che ri mar: ¡Chattänaloq! ¡Xaq jun chatk'ol wi! —xcha che.

Xtäni k'u ri kiäqiq', xlilob' k'u ronojel ru wi' ri mar. ⁴⁰ Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke ri tijoxelab': ¿Jas che sib'alaj kixej iwib'? ¿A mat kixkojon che ri Dios? —xcha chke.

⁴¹ Xkikajmaj k'u ri xub'an ri Jesús, ¡sib'alaj xkixej kib'! Käkib'ila' k'u chb'il taq kib', käkib'ij: ¿Jachin k'u lo we achi ri' chi ri kiäqiq', xuquje' ri ja' re ri mar keniman che? —xecha'.

5

K'o jun achi aj Gadara ri e k'o itzelalaj taq espíritus che

¹ Xeopan ch'äqäp che ri mar pa ri ki tinimit ri winaq aj Gadara. ² Aretaq elem kub'an ri Jesús pa ri barco, chanim xriq rumal jun achi ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Elinaq loq ri achi pa ri campo santo chkixol ri muqub'al. ³ Chila' k'ut, xol taq ri muqub'al, käjeqi wi. Man k'o tä jachin jun ri kowininaq chuyuqb'axik, pune xkixim na kuk' ximib'al re ch'ich'. ⁴ K'ia mul ximom kuk' chapb'al aqanaj, xuquje' kuk' ximib'al re ch'ich'. Xeut'oqopij k'u ri ximib'al re ch'ich', xeupaxij ri chapb'al aqanaj. Man k'o tä jun ri k'o u chuq'ab' chujeqb'axik ri achi ri'. ⁵ Chi chaq'ab', chi paq'ij käk'oji ri achi ri' xol taq ri muqub'al xuquje' pa taq juyub', kuraq u chi', kusok k'u rib' kuk' taq ab'aj. ⁶ Aretaq k'ut ri achi xril apan ri Jesús chinaj, xutik anim, xe' ruk', xxuki chuwäch. ⁷ Xuraq k'u u chi', ko xch'awik, xub'ij: ¿Jas kaj la chwe, Jesús, lal ri' ru K'ojol ri Nimalaj Dios aj Chikaj? Kinb'ochi'n che la cho ri Dios, chi mäb'an la k'äx chwe, —xcha che.

⁸ Xub'ij wa' rumal chi ri Jesús tajin kub'ij che: ¡itzelalaj espíritu, chatel b'i che ri achi! —kächa che.

⁹ Xuta' k'u ri Jesús che, xub'ij: ¿Jas ra b'i'? —xcha che.

Xub'ij k'u che ri Jesús: Ri nu b'i' are K'iyal. Je wa' ri nu b'i' rumal chi sib'alaj uj k'ia, —xcha che.

¹⁰ Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús chi mätaqanik chi cheb'el b'i pa ri tinimit ri'. ¹¹ E sib'alaj k'ia k'u ri aq ri tajin keyuq'ux apan chila' pa ri juyub' ri'. ¹² Ri itzelalaj taq espíritus tajin keb'ochi'n che ri Jesús,

käkib'ij: Chujtaqa b'i la kuk' ri aq rech kujok b'i chke, —kecha che.

¹³ Ri Jesús k'ut xuya chke chi je' kâka'no. Xeb'el k'u b'i ri itzelalaj taq espíritus, xeb'ok b'i chke ri aq. Konojel ri aq, kraj e k'o kieb' mil, xkik'iaq b'i kib' chutza'm ri juyub', xeqaj k'u pa ri mar, xejiq'ik.

¹⁴ E are k'u ri ajuuq' taq aq xeanimajik, xeb'e'k. Xkiya u tzijol wa' pa ri tinimit, xuquje' pa taq ri juyub'. Xepe k'u ri winaq che rilik jas ri' ri xb'antajik. ¹⁵ Aretaq xeopan ruk' ri Jesús, xkil ri achi ri nab'e xek'oji na k'ia itzelalaj taq espíritus che. T'uuyul k'u ri achi chila', kojom chi ri ratz'iaq, ulinaq chi putzil. Xkixej k'u kib' ri winaq. ¹⁶ Ri winaq ri xkilo jas ri xb'an che ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che, xuquje' jas ri xkik'ulmaj taq ri aq, xkitzijoj k'u ronojel wa' chke ri winaq ri xkimulij kib'. ¹⁷ Xkib'ochi'j k'u ri Jesús chi kel b'i chanim pa ri ki tinimit.

¹⁸ Okem kub'an ri Jesús pa ri barco, ri achi ri xek'oji ri itzelalaj taq espíritus che xub'ochi'j ri Jesús chi kuya che chi ke' ruk'. ¹⁹ Man xuya tä k'u ri Jesús che, xane xub'ij che: Oj la cho ahoch la kuk' ri achalaxik la, tzijoj la chke ri e are' ronojel ru b'anom ri Qajaw Dios che la, chi sib'alaj xel u k'ux che la, xutoq'ob'isaj wäch la, —xcha che.

²⁰ Xe' k'u ri achi, xutzijoj k'u pa taq ri tinimit re Decápolis ronojel ru b'anom ri Jesús che. Xkikaj-maj k'u wa' konojel ri winaq.

Käkunax jun ixoq yawab', xuquje' kâk'astajisax ri u mia'l ri tat Jairo chkixol ri kâminaqib'

²¹ Aretaq ri Jesús xq'ax chi jumul ch'äqäp che ri mar pa ri barco, sib'alaj k'ia winaq xkimulij kib'

ruk'. K'o k'u ri Are' chuchi' ri mar. ²² Xopan k'u jun achi ruk' ri Jesús. Are ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios ri tata' ri', Jairo u b'i'. Aretaq ri tat Jairo xril ri Jesús, xxuki chuwäch. ²³ Sib'alaj xub'ochi'j ri Jesús, xub'ij che: ¡Ri alaj nu mia'l tajin käkämik! ¡Sa'j la wuk'! Ya la ri q'ab' la puwi' rech kutzirik, käk'asi k'ut, —xcha che.

²⁴ Xe' k'u ri Jesús ruk'. E k'ia ri winaq ri xuquje' xeb'e' ruk', käkipitz' k'u ri Jesús. ²⁵ K'o k'u jun ixoq ri xke' kab'lajuj junab' xaq kel u kik'el. ²⁶ Sib'alaj u riqom k'äx pa ki q'ab' k'ia taq kunanelab', u sachom k'u ronojel ri k'o ruk'. Man k'o tä k'u utzil u riqom, xane xa tajin känimatajik. ²⁷ Aretaq xuta u tzijol ri tajin kub'an ri Jesús, xopan k'u ruk'. Xok chkixol ri k'ialaj winaq, xqeb' chrij ri Jesús, xuchap koq ru q'u'. ²⁸ Kub'ij k'u pa ranima': “Xuwi ta ne we kinchap koq ru q'u', ¡kinutzir na!” —kächa ri ixoq. ²⁹ Chanim k'ut, aretaq xchaptaj ru q'u' ri Jesús rumal, xtäni ru kik'el ri kelik. Xuna' ri ixoq pa ru cuerpo chi xkunataj che ri itzelalaj yab'il ri u riqom. ³⁰ Ri Jesús k'ut xuna' chi xel jub'iq' ru chuq'ab' chukunaxik ri ixoq. Chanim xutzolq'omij rib' chkixol ri k'ialaj winaq, xka'y k'u chke, xub'ij: ¿Jachin ri xchapow ri watz'iaq? —xcha'.

³¹ Xkib'ij k'u ru tijoxelab' che: ¡Kil ya' la chi kápitz' la kumal ri k'ialaj taq winaq! ¿Jas che káb'ij la: “¿Jachin ri xinchapowik?” —kächa la, —xecha che ri Jesús.

³² Käka'ylob' k'u ri Jesús che rilik jachin ri xb'anow wa'. ³³ Are k'u ri ixoq ri xchapowik, xuxej rib', xb'irb'itik, xe' ruk' ri Jesús, xxuki k'u chuwäch. Kuch'ob'o chi xkunatajik rumal ri Are', xutzijoj k'u

che ri Jesús ronojel ri qas tzij chrij ri k'ulmatajinaq ruk'. ³⁴ Ri Jesús xub'ij che: Nan, xkunataj la rumal chi xkojon la chwe. Oj b'a' la, chuxlan anima' la, xutzir k'u kan la che ri yab'il la, —xcha che.

³⁵ Tajin kätzijon ri Jesús aretaq xeopan jujun winaq, e petinaq pa rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, xkib'ij che ri tat Jairo: ¡Xkäm ri mia'l la! Xaq mäya la latz' che ri Ajtij, —xecha che ri tata'.

³⁶ Aretaq ri Jesús xuta ri xb'ixik, man nim tä xril wi wa', xub'ij che ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios: Mäxej ib' la, xane xaq xuwi kojon la chwe, —xcha che.

³⁷ Man xraj tä k'u ri Jesús chi k'o jachin chik xe' ruk', xane xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan u chaq' ri tat Jacobo. ³⁸ Aretaq xeopan cho rachoch ri ki nimal ri winaq re ri rachoch Dios, ri Jesús xrilo chi ri winaq käkikukij kib', xuquje' käkik'is kib' che oq'ej, sib'alaj käkiraq ki chi'. ³⁹ Okinaq k'u b'i ri Jesús pa ri ja, xub'ij chke: ¿Jas che sib'alaj käraq chi' alaq, käk'is ib' alaq che oq'ej? Man käminaq tä ri ak'al, xane xa käwarik, —xcha chke.

⁴⁰ Ri e are' xa xkitze'j u wäch ri Jesús. Ri Are' k'ut xeresaj b'i konojel ri winaq cho ja. Xeuk'am ru tat, ru nan ri ak'al, xuquje' taq ri rachi'l, xok k'u b'i jawije' tutz'ul wi ri ak'al. ⁴¹ Ri Jesús xuchap ri ali che ru q'ab', xub'ij che: ¡Talita, kumi! —xcha che. Ri tzij ri' kel kub'ij: ¡Alaj ali! Kinb'ij chawe, ¡chatwalijoq! —kächa'.

⁴² Chanim xwalij ri ali, xb'inik. Kab'lajuj chi k'u u junab'. Sib'alaj xkikajmaj wa' ri winaq. ⁴³ Ri Jesús sib'alaj xeupixb'aj chi mäkitzijoq wa' chke

nik'iaj winaq chik. Xub'ij chi chkiya che ri ali jas kutijo.

6

Jumul chik ri Jesús k'o pa ri tinimit Nazaret

¹ Xel b'i ri Jesús chila', xtzelej k'u b'i pa ru tinimit ri Are', xeb'e' k'u ru tijoxelab' ruk'. ² Aretaq xopan ri q'ij re uxlanem, ri Jesús xuchaplej ki tijoxik ri winaq pa ri rachoch Dios. Xkikajmaj k'u wa' k'ia chke ri winaq ri xeto'wik, xkib'ij: ¿Jawije' xretamaj wi ronojel wa' ri Are'? —kecha'. ¿Jas u wäch no'j wa' ri yo'm che? ¿Jas ta k'u lo kub'an che ki b'anik ri nimalaj taq kajmab'al ri tajin keb'antaj rumal? —kecha'. ³ Are b'a' wa' ri qolol che',* ri ral ri nan María, katz ri a Jacobo, ri a José, ri a Judas, xuquje' ri a Simón. E k'o k'u ri ranab' ri Jesús quk' waral xuquje', —xecha'. Tzel k'u xkita ru tzij.

⁴ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Pa nik'iaj tinimit chik nim kil wi ronojel q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. Xaq xuwi pa ru tinimit ri are', xuquje' chkixol ri rachalal, xuquje' cho rachoch, man nim tä kil wi wa', —xcha chke.

⁵ Man xkowin tä k'u ri Jesús chub'anik jun nimalaj kajmab'al chila', xane xaq xuwi xuya ru q'ab' pa ki wi' kieb' oxib' yawab'ib', xeukunaj. ⁶ Ri Are' xukajmaj wa' chi man k'o tä jub'iq' ri ki kojoniq' ri winaq che. Xeusolij k'u taq ri alaj taq tinimit ri e k'o chunaqaj ri Nazaret, xeutijoj ri winaq chila'.

* **6:3** Ri qolol che' xuquje' káb'ix “ajanel” o “carpintero” che rumal ru chak.

Ri Jesús keutaq b'i ri kab'lajuj u tijoxelab' chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

⁷ Ri Jesús xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk', xuchaplej ki taqik b'i chi kakab'il. Xuya taqanik pa ki q'ab' che kesaxik b'i ri itzelalaj taq espíritus. ⁸ Xub'ij k'u chke chi k'o jas mäkik'am b'ik, mäkik'am b'i ki chim, o ki wa, o puaq pa ri k'olib'al ki rajil, xane xaq xuwi ri ki ch'imiy. ⁹ Xuquje' xub'ij chke chi chkikojo b'i ki xajäb', mäkik'am k'u b'i kieb' ki kamixa', xane xa jun käkikoj b'ik. ¹⁰ Xub'ij xuquje' ri Jesús chke: Apachike ja ri kixok wi, chila' chixkanaj wi kanoq k'ä kixel na b'i pa ri tinimit ri', —kächa'. ¹¹ Apachike tinimit ri man kixk'ulax tä wi, ri man käkaj taj käkitatab'ej ri i tzij, aretaq kixel b'i chila', chitota' kan ri ulew ri k'o che taq ri iwaqan. Chib'ana wa' chuq'alajisaxik chkij ri winaq re ri tinimit ri' chi man utz tä ri kaka'no, k'o ki mak. Qas tzij kinb'ij chiwe chi pa ri q'ij ri käq'at na tzij pa ki wi' ri winaq ri' rumal ri Dios, kätan na ri' ri käb'an chuk'äjisaxik ki wäch ri winaq re ri tinimit Sodoma, re ri tinimit Gomorra† chuwäch ri käb'an chuk'äjisaxik ki wäch ri winaq re ri tinimit ri', —xcha chke.

¹² Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e'k, xkitzijoj chi ri winaq rajwaxik käkik'ex kanima', käkik'ex k'u ki chomanik. ¹³ Xekesaj k'u k'ia itzel taq espíritus chke ri winaq. Xuquje' xkikoj aceite chke k'ia yawab'ib', xekikunaj k'ut.

Käkämisax ri Juan Qasal Ja'

† **6:11** Ri kieb' tzij “Sodoma” y “Gomorra” keriqtaj pa ri Diccionario, k'isb'al re we Nuevo Testamento.

14 Ri nim taqanel Herodes xretamaj ri tajin kub'an ri Jesús rumal chi konojel ri winaq ki tom u tzijol ronojel wa'. Xub'ij k'u ri tat Herodes: Are ri Juan Qasal Ja' ri' ri xk'astaj loq chkixol ri käminaqib', rumal k'u ri' k'o u kuinem ri are' chub'anik k'ia u wäch kajmab'al, —xcha'.

15 E k'o k'u nik'iaj chik tajin käkib'ij: Are ri tat Elías wa' ri ojer qa mam, —kecha'.

Nik'iaj chik käkib'ij: Are wa' jun chke ri ojer q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

16 Aretaq k'ut xuta wa' ri tat Herodes, xub'ij ri are': Are ri tat Juan wa' ri xinwesaj u jolom, xa k'astajinaq loq chkixol ri käminaqib', —xcha'.

17 (Xa k'u rumal rech ri nan Herodías xkämisax ri Juan Qasal Ja'.) Tzare k'u ri tat Herodes xtaqan chuchapik ri tat Juan rech käyutik käyi' pa che', xa rumal rech ri nan Herodías ri xk'uli ruk' ri tat Herodes, pune are rixoqil ri tat Felipe ru chaq' ri tat Herodes. 18 Xchap k'u ri tat Juan rumal chi ri are' xub'ij che ri tat Herodes: Man taqal tä che la chi käb'an ixoqil la che ri rixoqil ri chaq' la, xane äwas ri käb'an la, —xcha che.

19 Sib'alaj xpe royowal ri nan Herodías che ri tat Juan rumal ronojel ri xub'ij. Sib'alaj kraj u kämisaxik. Man käkowin tä k'ut rumal ri tat Herodes. 20 Je ri', rumal chi ri tat Herodes nim käril wi ri tat Juan, kuxej k'u rib' chuwäch. Retam k'ut chi are jun utzalaj achi ri jikom ranima' cho ri Dios. Xa rumal ri' kuchajij ri tat Juan rech man k'o tä k'äx käb'an che. Aretaq k'ut ri tat Herodes kutatab'ej ru tzij, man kuriq taj jas kub'ano. Pune ta ne je ri', sib'alaj xqaj chuwäch ri tat Herodes xutatab'ej ri xub'ij. 21 Xuriq k'u ri nimaq'ij re

ri rok'owisaxik u junab' ri tat Herodes. Ri are' xub'an jun nimalaj wi'm chke ri winaq ri nimaq ki b'anik ri e k'o ruk', xuquje' chke ri ki nimaqil ri soldados, kachi'l ri ki nimaqil ri winaq aj Galilea.

²² Tajin kewi' ri rula' aretaq ri ali ri ral ri nan Herodías xok b'i kuk', xuchap xojowem chkiwäch, käxojowik, käxojowik. Xqaj k'u ri ali chuwäch ri tat Herodes, xuquje' chkiwäch ri tajin kewi' ruk'. Xub'ij k'u ri nim taqanel che ri ali: Chata' b'a' chwe jas ri kawaj, kinya k'u na wa' chawe, —xcha che.

²³ Ri tat Herodes xuchi'j che ri ali ruk' juramento, xub'ij: Apachike ta ne ri kata' chwe kinya na chawe. Pune ta ne kata' chi kinya nik'iaj chke taq ri tinimit ri kintaqan wi, kinya na wa' chawe, —xcha che. ²⁴ Xel k'u b'i ri ali, xuch'ab'ej ru nan, xub'ij: ¿Jas ta ne ri kinta' che? —xcha che.

Xub'ij k'u ru nan: ¡Chata' chi käyi' chawe ru jolom ri Juan Qasal Ja'! —xcha che.

²⁵ Aninaq xok chi b'i ri ali ruk' ri nim taqanel, xuta' che, xub'ij: ¡Kwaj chi käya la chwe ru jolom ri Juan Qasal Ja' pa jun plato chanim ri'! —xcha che.

²⁶ Sib'alaj xb'ison k'u ri tat Herodes. Ri are' man kraj taj kuk'ex ri xuchi'j che ri ali, rumal chi xub'ij wa' ruk' juramento chkiwäch konojel ri rula'. ²⁷ Chanim ri nim taqanel xutaq b'i jun chke ri soldados chuk'amik loq ru jolom ri Juan Qasal Ja'. ²⁸ Xel k'u b'i ri soldado, xe'k, xresaj u jolom ri tat Juan ri k'o pa che'. Xuk'am loq pa jun plato, xuya che ri ali, ri ali k'ut xuya che ru nan.

²⁹ Aretaq xkita wa' ru tijoxelab' ri tat Juan, xeb'e' che rilik, xkik'am k'u b'i ru cuerpo, xkiya pa jun muqub'al.

Ri Jesús kuya ki wa job' mil winaq

³⁰ Xkimulij k'u kib' ruk' ri Jesús ri kab'lajuj apóstoles† ri taqom b'i rumal, xkitzijoj che ri Are' ronojel ri xka'no, xuquje' ronojel ri xekitijoj wi ri winaq. ³¹ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Chixsa'j wuk' xa i tukiel wi. Jo' jawije' ri man k'o tä wi winaq, kujuxlan k'u jun rat chila', —xcha chke.

Je' xub'ij wa' rumal chi e k'ia winaq ri tajin keopan kuk', xuquje' e k'o ri tajin keb'el b'ik, je ri' chi ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab' man kekowin taj kewi'k. ³² Xeb'e' ki tukiel wi pa jun barco, xeopan chila' pa ri juyub' ri kätz'inowik. ³³ E k'ia k'u ri winaq ri e petinaq pa taq konojel ri tinimit chila'. Xkilo aretaq xe' ri Jesús e rachi'l ru tijoxelab', xkich'ob' k'u ki wäch. Xa je ri' ri winaq chi kaqan xeb'e' ri e are' jela' jawije' ri xeb'e' wi ri Jesús, ru tijoxelab'. Xkikowij b'ik, xeopan k'u nab'e chkiwäch. ³⁴ Aretaq xel loq ri Jesús pa ri barco, xeril ri k'ialaj winaq. Xel k'u u k'ux chke rumal chi je' ta ne e chij ri man k'o tä kajyuq'. Ri Jesús k'ut xuchaplej ki tijoxik. K'ia k'ut ri xuk'ut chkiwäch. ³⁵ Qajem k'u kub'an ri q'ij, ru tijoxelab' xeqeb' ruk', xkib'ij che: We juyub' ri' ri uj k'o wi sib'alaj kätz'inowik, b'enaq chi k'u ri q'ij. ³⁶ Chetaqa la b'i ri winaq rech keb'e' cho taq kachoch ri winaq ri e sutininaq chqij, xuquje' pa taq ri alaj taq tinimit ri naqaj e k'o wi, käkiloq' k'u na ri ki wa. Man k'o tä k'u ri käkitijo, —xecha che.

³⁷ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Chiya ix ri käkitijo, —xcha chke.

† **6:30** Ri tzij “apóstol” kel kub'ij “taqom”. E kab'lajuj u taqo'n ri Jesús ri e cha'tal rumal.

Xkib'ij ru tijoxelab' che: ¿Jas ta k'u käqa'no? ¿A kujkowin ta lo kuje'k keqaloq' kieb' cientos quetzales kaxlan wa che tzuqub'al ke we winaq ri'? — xecha che.

³⁸ Xuta' k'u ri Jesús, xub'ij chke: ¿Janipa' kaxlan wa e k'o iwuk'? ¡Jiwilampe'! — xcha chke.

Aretaq xketamaj, xkib'ij: Xa job' kaxlan wa e k'olik, xuquje' kieb' kär, — xecha che.

³⁹ Xtaqan k'u ri Jesús chi ket'uyi ri winaq pa taq mulaj cho ri räxalaj uwosaq. ⁴⁰ Xet'uyi k'ut pa taq mulaj, pa taq ciento, pa nik'iaj taq ciento. ⁴¹ Ri Jesús xeuk'am k'u ri job' kaxlan wa xuquje' ri kieb' kär, xka'y chikaj, xeutewchij. Te k'u ri xeupir ri kaxlan wa, xeuya chke ru tijoxelab' rech kekijach wa' chkiwäch ri winaq. Xuquje' ri kieb' kär xeujach chkiwäch konojel. ⁴² Xewi' k'u konojel, xenoj k'ut. ⁴³ Te ri' xekik'ol ri ch'äqataq taq kaxlan wa, xuquje' ri ch'äqataq kär ri xekanaj kanoq. Xub'an kab'lajuj chikäch wa chi ronojel. ⁴⁴ E job' mil achijab' k'ut ri e k'o chkixol ri winaq ri xewi'k, ri xkitij ke ri wa.

Ri Jesús käb'in puwi' ri ja'

⁴⁵ Te k'u ri' ri Jesús xub'ij chke ru tijoxelab' chi utz we keb'ok pa ri barco rech keb'e'k, kenab'ej apanoq chuwäch ri Are' pa ri tinimit Betsaida ch'äqäp che ri mar. Are k'u ri Jesús xkanaj kan kuk' ri k'ialaj winaq che ki jachik b'ik. ⁴⁶ E jachtajinaq chi k'u b'i ri winaq rumal ri Jesús, xe' ri Are' pa ri juyub' chub'anik orar. ⁴⁷ Are chi' ri tajin kok ri aq'ab', ri tijoxelab' e k'o pa ri barco puwi' ri ja' pu nik'iajal ri mar. Are k'u ri Jesús u tukiel k'o kan chuchi' ri mar. ⁴⁸ Xrilo chi ru tijoxelab'

tajin käkiriq k'äx chub'inisaxik ri barco rumal chi chkiwäch petinaq wi ri kiäqiq'. Xa jub'iq' kraj man käsaqirik aretaq xopan ri Jesús kuk', tajin káb'in puwi' ri ja'. U chomam ri Jesús chi xa kok'ow chkiwäch. ⁴⁹ Aretaq ri tijoxelab' xkilo chi káb'in ri Jesús puwi' ri ja', xkichomaj k'ut chi are jun xib'inel wa'. Xexib'ix k'u rumal, xkiraq k'u ki chi'. ⁵⁰ Je ri', rumal chi konojel xkilo, sib'alaj xkixej kib'. Chanim ri Jesús xeuch'ab'ej, xub'ij chke: In wa', ¡mixej iwib', chichajij iwanima'! —xcha chke.

⁵¹ Xok k'u b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru tijoxelab', xtäni k'u ri kiäqiq'. Sib'alaj k'u xkikajmaj wa' ri tijoxelab'. ⁵² Man okinaq tä k'u pa ki jolom jas kel kub'ij ri kajmab'al ri xub'an ri Jesús aretaq xujach ri kaxlan wa chke ri winaq, xane xa ab'ajarinaq ri kanima'.

Ri Jesús keukunaj ri yawab'ib' pa Genesaret

⁵³ E q'axinaq chi ch'äqäp che ri mar, xeopan chuchi' ri ulew pa Genesaret, xkixim k'u ri ki barco chila' chuchi' ri mar. ⁵⁴ Aretaq xeb'el b'i pa ri barco, ri winaq chanim xkich'ob' u wäch ri Jesús. ⁵⁵ Xeb'inlob'ik, xekisolij konojel taq ri tinimit chila'. Are k'u ri winaq xkichaplej ki k'amik loq ri yawab'ib' cho taq alaj taq ch'at jawije' chi' ri käkito chi k'o wi ri Jesús. ⁵⁶ Apawije' chi' k'ut ri xopan wi ri Jesús, we pa taq alaj taq tinimit, we pa nimaq taq tinimit, we k'u pa taq juyub', xeyi' ri yawab'ib' pa taq ri b'e, xkib'ochi'j k'u ri Jesús chi xuwi ta ne kuya chke chi käkichap koq u chi' ru q'u'. Konojel k'u ri xechapowik xeutzir kanoq.

7

Käriqtaj k'äx rumal ri e naq'atal wi ri winaq

¹ Ri tata'ib' fariseos xuquje' jujun chke ri tata'ib' tijonelab' re ri Pixab' ri e petinaq pa ri tinimit Jerusalén xkimulij kib' chrij ri Jesús. ² Xekil k'ut chi jujun chke ru tijoxelab' ri Jesús käkijij ri ki wa, man kaka'n tä k'u ke ri e naq'atal wi ri fariseos. Are wa' ri u ch'ajik ri rij ri ki q'ab', na'l kaka'n che. Tzel k'u xkil wa' ri fariseos, xeyoq'on chke ru tijoxelab' ri Jesús. ³ Je ri', rumal chi ri tata'ib' fariseos, xuquje' konojel ri nik'iaj winaq aj Israel na'l käkich'aj ri rij ki q'ab', te k'u ri' kewi'k. Xaq are ki k'amom ri e naq'atal wi ri ki nan ki tat ojer. ⁴ Xuquje' aretaq ketzelej loq pa ri k'ayib'al, we man käkich'aj tä kib', man kewi' taj. E k'o k'u k'ia ri e naq'atal wi ri kaka'n ri e are', je' jas ri ki ch'ajik ri vasos, ri t'uy, ri ch'ich' taq laq, xuquje' taq ri ki ch'at. (Xa rumal ri e naq'atal wi ri tata'ib' fariseos, xkib'ij chi äwas ri' we man kaka'n tä ke ri winaq jas ri kaka'n ri e are'.) ⁵ Rumal wa' ri fariseos xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' xkita' che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che man kaka'n tä ri tijoxelab' la jas ri e naq'atal wi ri qa nan qa tat ojer? —kecha'. Xane kewi'k, man na'l taj kaka'n chuch'ajik ri rij ri ki q'ab' nab'e, — xecha che.

⁶ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Qas tzij ri xub'ij ri qa mam Isaías ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios ojer chij ala. Are la' chi xa kieb' wäch ala, jas ri tz'ib'tal rumal, ri kub'ij:

We winaq ri' xaq che ki chi'

käkinimarisaj nu q'ij, man qas
käkijikib'a' ri kanima' chwij,

—kächa ri Dios.

⁷ Xaq loq' keq'ijilan chwe.

Käkiya che tijonik xaq xuwi

ri ki pixab' ri winaq,

—kächa ri', —xcha ri qa mam Isaías. ⁸ Je ri', rumal chi ri alaḡ yo'm kan alaḡ ru Loq' Pixab' ri Dios. Chuk'exwäch k'u wa', xa jikib'am anima' alaḡ chkij ri e naq'atal wi ri winaq, je' jas ri na'l ki ch'ajik ri t'uy, ri vasos, xuquje' k'ia u wäch ri e je' taq wa' ri naq'atal wi alaḡ, —xcha chke.

⁹ Xuquje' xub'ij chke: Ri alaḡ man nim tä chik kil wi alaḡ ru taḡanik ri Dios. Man k'o tä chi u patän wa' chuwäch alaḡ. Chuk'exwäch wa' käb'an alaḡ xa jas ri naq'atal wi alaḡ, —kächa chke. ¹⁰ U b'im k'u kan ri qa mam Moisés: “Nim cheawila wi ra nan a tat,” —kächa'. U b'im xuquje': “Jachin k'u ri kuyoq' ru nan u tat, tzrajwaxik käkämisax na wa',” —kächa ri'. ¹¹ Ri alaḡ k'ut käb'ij alaḡ: Xaq xuwi rajwaxik chi kub'ij jun achi che ru nan u tat: “Are Corbán wa' ronojel ri kinkowinik kinkoj che to'ik alaḡ,” —kächa chke. (Ri “Corbán” kel kub'ij: “Yo'm cho ri Dios”, —kächa'.) ¹² We je' kub'ij wa' ri achi ri', man käya tä alaḡ che chi k'o jas kub'an che ki to'ik ru nan u tat. ¹³ Je ri' man nim tä chik kil wi alaḡ ru Tzij ri Dios, man k'o tä chi u patän ru Loq' Pixab' ri Dios chuwäch alaḡ. Xaq xuwi chkij taḡ ri naq'atal wi alaḡ käya wi alaḡ tijonik. Xuquje' k'ia ri je' taq wa' käb'an alaḡ, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' ri'.

¹⁴ Ri Jesús xeusik'ij ri winaq ruk' jumul chik, xub'ij k'u chke: Alaḡ, onojel alaḡ, tatab'ej alaḡ ri nu tzij, ch'ob'o alaḡ ri kinb'ij, —kächa chke. ¹⁵ Man k'o tä ri kutij ri winaq ri käkowinik käreztelaj u wäch ru k'aslemal. Xane are ri kel loq pa ranima' ri

winaq, are wa' ri ketzelan u wäch ru k'aslemal. ¹⁶ We k'o jun ri kujikib'a ranima' chutatab'exik ri nu tzij, ¡chutatab'ej b'a'! —xcha chke.

¹⁷ Okinaq chi ri Jesús pa ri ja, u yo'm k'u kan ri winaq, xepe ru tijoxelab', xkita' che ri Are' chrij ri k'utb'al ri xutzijoj chke. ¹⁸ Xuta' k'u ri Jesús chke, xub'ij: ¿A xuquje' ne ri ix man kich'ob' tä wa'? —kächa'. ¿A mat iwetam chi ronojel ri kutij ri winaq, ri kok chupam, man käkowin tä wa' che retzelaxik u wäch ru k'aslemal? ¹⁹ Are je ri', rumal chi man kok tä pa ranima', xane xaq xuwi pa ri rixko'l, kel k'u kanoq aretaq kub'an ru chul, —xcha chke.

Xub'ij wa' chke chuk'utik chi man k'o tä jun u wäch wa ri äwas u tijik, ri ketzeletaj jun winaq rumal. ²⁰ Xuquje' xub'ij: Ri kel loq pa kanima' ri winaq are wa' ri ketzelan u wäch ri ki k'aslemal. ²¹ Je ri', rumal chi pa kanima' ri winaq, keb'el wi loq ri itzel taq ki chomanik, xuquje' ri etzelal ri kaka'n ri e are' ri e je' taq wa': ru b'anik ri nimalaj mak ruk' ri rixoqil o ri rachajil jun chik, ru b'anik jas ri kaka'n ri tz'i' ri xaq käkiriq kib', man k'o tä ki pixab', xuquje' ru b'anik ri kämisanik, ²² ri elaq'anik, ru rayixik ri kech nik'iaj winaq chik, ri etzelal, ri sub'unik, ri sak'ajil chub'anik ronojel u wäch etzelal, ri k'äx kuna' jun chrij jun winaq chik ri utz u riqom, ru yakik tzij chrij jun chik, ru b'anik nimal, xuquje' ri man kuya' tä jun chi kok tzij pu jolom, xane xa kub'an re ri are'. ²³ Konojel wa' we etzelal ri' keb'el loq pa kanima' ri winaq, ketzeletaj k'u ri ki k'aslemal kumal, —xcha chke.

Jun ixoq ri man are tä aj Israel kákojon che ri Jesús

²⁴ Xel b'i ri Jesús chila', xe'k, xopan pa Fenicia chunaqaj ri tinimit Tiro, xuquje' ri tinimit Sidón. Xok k'u b'i pa jun ja. Man kraj taj chi ri winaq kâketamaj chi k'o chila', man kâkowin tä k'ut chuk'u'ik rib'. ²⁵ Chanim k'ut xretamaj jun ixoq chi ri Jesús k'o chila'. Ri ixoq ri' k'o jun alaj ral ali ri k'o jun itzelalaj espíritu che. Xopan k'u ruk' ri Jesús, xxuki chuwäch. ²⁶ Ri ixoq ri' man are tä aj Israel, xane ilom u wäch pa Fenicia, ch'äqäp re ri Siria. Xub'ochi'j ri Jesús, xuta' toq'ob' che chi kâresaj b'i ri itzel espíritu che ri ral ali. ²⁷ Xub'ij k'u ri Jesús che: Cheyej na la rech nab'e käyi' ri ki wa ri ak'alab', chenoj k'u na ri e are'. Man utz tä ru chapik ri ki wa ri ak'alab', kâk'iaq ta k'u chkiwäch ri alaj taq tz'i', —xcha che.

²⁸ Xch'aw k'u ri ixoq, xub'ij che ri Jesús: ¡Je', Tat! Xuquje' ne ri alaj taq tz'i' ri keb'ok pa ja kâkitij ru xe'r taq ri ki wa ri ak'alab', —xcha che.

²⁹ Xub'ij k'u ri Jesús che ri ixoq: Rumal we tzij ri' ri xb'ij la, kuya' ke' la cho ja. Elinaq chi k'u b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali ri al la, —xcha che.

³⁰ Xe' k'u ri ixoq cho ja. Aretaq xopanik xuriqa ri ral q'oyol pa ru ch'at, elinaq chi k'u b'i ri itzel espíritu che ri alaj ali.

Jun achi mem xuquje' so'r kâkunax rumal ri Jesús

³¹ Xel k'u b'i ri Jesús chila' chunaqaj ri tinimit Tiro, xok'ow pa ri tinimit Sidón, xuquje' pa taq ri tinimit re Decápolis, xopan k'u chuchi' ri mar re Galilea. ³² Aretaq k'o chila' xk'am loq jun so'r achi ri xuquje' mem ruk' ri Jesús. Ri xek'amow loq keb'ochi'nik, kâkita' toq'ob' che ri Jesús chi kuya ru q'ab' puwi' ri achi. ³³ Ri Jesús xuk'am k'u b'i ri achi

chkiwäch ri winaq pu tukiel wi. Xeunim ru wi' taq u q'ab' pa taq ru xikin ri achi, xuquje' xchub'anik, xuchap koq ri raq'. ³⁴ Xka'y k'u ri Jesús chikaj, xb'iq'b'itik, xub'ij che ri achi: ¡Efata! —xcha'. Kel kub'ij wa': ¡Chjaqtajq! —kächa'.

³⁵ Chanim k'ut xejaqtaj ru xikin ri achi, xuquje' xutzir ri raq'. Käkowin chi k'ut kätzijonik. ³⁶ Ri Jesús k'ut keupixb'aj ri winaq chi k'o jun mäkib'ij wi. Pune sib'alaj keupixb'aj na, xa sib'alaj käkesaj na u tzijol wa'. ³⁷ Sib'alaj k'u käkikajmaj ri winaq, käkib'ij: ¡Sib'alaj utz kub'an ri Jesús che ronojel! Kub'ano chi käkita chik ri so'rab', xuquje' kub'ano chi ri memab' kech'awik, —xecha ri winaq.

8

Ketzuq ri kiejeb' mil winaq rumal ri Jesús

¹ Pa taq ri q'ij ri', ki mulim kib' sib'alaj k'ia winaq jumul chik, man k'o tä k'u ri käkkitijo. Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij chke: ² Kel nu k'ux chke ri winaq rumal chi oxib' q'ij chi wa' e k'o wuk', man k'o tä k'u jas käkkitijo. ³ We kintaqan chke chi keb'e' cho kachoch, mäja' k'u kewi'k, ketzaq na pa taq ri b'e. Jujun k'u chke naj e petinaq wi, —xcha chke.

⁴ Ru tijoxelab' xech'awik, xkib'ij che: ¿Jawije' ta k'u lo käkowin wi jun kuriq ri wa che ki tzuqik wa' we winaq ri' waral pa we juyub' ri' ri kätz'inowik? —xecha che.

⁵ Xuta' k'u ri Jesús chke: ¿Janipa' kaxlan wa e k'o iwuk'? —xcha'. Ri e are' xkib'ij: ¡Wuqub'! —xecha che.

⁶ Xtaqan k'u ri Jesús chke ri k'ialaj taq winaq chi keku'b'i pulew. Te k'u ri' xeuk'am ri wuqub'

kaxlan wa, x maltioxinik, xeupiro. Xeuya chke ru tijoxelab' rech kekijach wa' chkiwäch ri winaq. Je k'u ri' xka'no. ⁷ Xuquje' e k'o kieb' oxib' alaj taq kär. Ri Jesús xeutewchij ri alaj taq kär, xub'ij chke ru tijoxelab' chi kekijach wa' xuquje' chkiwäch ri winaq. ⁸ Xewi' k'u konojel ri winaq, xenojik. Xekimulij k'u ri ch'äqataq taq kaxlan wa ri xekanaj kanog, ronojel k'u wa' xub'an wuqub' chikäch wa. ⁹ Kraj e k'o kiejeb' mil winaq ri xewi'k. Te k'u ri' xeutaq b'i ri Jesús cho kachoch. ¹⁰ Chanim k'ut xok b'i ri Jesús pa ri barco kuk' ru tijoxelab', xeb'e' pa Dalmanuta.

Ri tata'ib' fariseos käkita' jun kajmab'al etal che ri Jesús

¹¹ Xeopan k'u ri tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkichap tzij ruk'. Te ri' xkita' che chi kuk'ut chkiwäch jun kajmab'al etal ri käpe chikaj. Xkib'ij wa' che rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'. ¹² Sib'alaj xb'iq'b'it k'u ri Jesús, xub'ij: ¿Jas che käkita' etal ri winaq re we q'ij junab' ri'? —kächa'. Qas tzij ri kinb'ij chech ala q' chi man käyi' tä chi na jun etal chke, —xcha ri Jesús.

¹³ Xel b'i ri Jesús chkiwäch. Xok chi jumul pa ri barco, xe' k'u ch'äqäp che ri mar.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos

¹⁴ Xsach pa ki jolom ri tijoxelab' u k'amik b'i ki wa. Xaq xuwi' jun kaxlan wa k'o kuk' pa ri barco. ¹⁵ Ri Jesús xeupixb'aj, xub'ij chke: ¡Chitampe! ¡Chichajij iwib' chuwäch ri ki ch'amil ri tata'ib' fariseos, xuquje' chuwäch ru ch'amil ri Herodes! —xcha chke.

16 Xkitzijob'ela k'u kib' ri tijoxelab', xkib'ij: Ri Are' kub'ij wa' rumal chi man k'o tä qa wa qa k'amom loq, —xecha'.

17 Aretaq ri Jesús xretamaj jas ri tajin käkib'ij, xub'ij chke: ¿Jas che kitzijob'ela iwib' chi man k'o tä i wa? —kächa chke. ¿A xaq are mäja' kich'ob'o, mäja' kiwetamaj? ¿A xa ab'ajarinaq na ri iwanima'? —kächa'. 18 Pune k'o i waq'äch rech kixka'yik, ¡man kixka'y taj! Pune k'o i xikin rech kito, ¡man kitatab'ej taj! ¿A mat këna'taj wa' chiwe ri xinb'ano? —kächa chke. 19 Aretaq xinpir ri job' kaxlan wa, xinjach k'u wa' chkiwäch ri job' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.

¡E kab'lajuj! —xecha ri e are'.

20 Aretaq k'ut xinpir ri wuqub' kaxlan wa, xinjach wa' chkiwäch ri kiejeb' mil winaq, ¿janipa' chikäch nojinaq chke ch'äqataq taq wa ri man xk'is taj ri xeik'olo? —xcha chke.

¡E wuqub' chikäch! —xecha che.

21 Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¿Jas lo wa' chi k'ä mäja' kich'ob'o? —xcha chke.

Ri Jesús kukunaj jun moy achi pa ri tinimit Betsaida

22 Te k'u ri' xopan ri Jesús pa ri tinimit Betsaida, e rachi'l k'u ru tijoxelab'. Jujun winaq xkik'am loq jun moy achi cho ri Jesús, xkib'ochi'j chi kuchap koq ri achi. 23 Ri Jesús xuchap ri moy che ru q'ab', xuyuqej b'ik, xeb'el k'u b'i pa ri tinimit. Xchub'an k'u pa taq u waq'äch ri moy, xuya ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch, te k'u ri' xuta' che: ¿A k'o ri kil la? —xcha che. 24 Are k'u ri moy xka'y

aq'anoq, xub'ij: Kinwil ri winaq chi je' ta ne e che', kinwil k'ut chi keb'inik, —xcha'.

²⁵ Ri Jesús xuya chi jumul ru q'ab' puwi' ri achi, xuchap koq ru waq'äch. K'ä te ri' qas xka'yik. Xutzir kan ru waq'äch, utz chik xkowin ri achi che rilik ronojel. ²⁶ Te k'u ri' ri Jesús xutaq b'i cho rachoch, xub'ij b'i che: Utz na we man kok tä la pa ri tinimit, man k'o tä k'u ri kätzijoj la apan che jun chik jas ri nu b'anom che la, —xcha che.

Ri tat Pedro kuq'alajisaj chi ri Jesús are qas tzij ri Cristo

²⁷ Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab', xeopan pa taq ri tinimit re Cesarea Filipino. B'enam k'u ke pa ri b'e, xuta' chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jachin ri in ri kākib'ij ri winaq? —xcha chke.

²⁸ Xkib'ij k'u che: E k'o jujun winaq kākib'ij chi lal ri' ri Juan Qasal Ja', —kecha'. Xuquje' kākib'ij jule' chik chi lal ri' ri qa mam Elías. E k'o chi nik'iaj kākib'ij chi lal jun chke ri ojer q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios, —kecha', —xecha che.

²⁹ Te ri' xch'aw ri Jesús jumul chik, xuta' chke: E k'u ri ix, ¿jachin ri in ri kib'ij ix? —xcha chke.

Xch'aw k'u ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Lal ri' ri Cristo! —xcha che.

³⁰ Xeupixb'aj k'ut ri Jesús chi mäkitzijoj wa' che jachin jun.

Ri Jesús kutzijoj chi kākäm na

³¹ Ri Jesús xuchaplej ki tijoxik ru tijoxelab', xub'ij chke: Rajwaxik chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinriq na sib'alaj k'äx, kinx-utux na kumal ri ki nimaqil ri winaq, kumal ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' kumal ri tijonelab'

re ri Pixab'. Xuquje' rajwaxik chi kinkämisax na, te ri' kink'astaj chi k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke. ³² Utz u b'ixik wa' xub'an ri Jesús rech käkich'ob'ö. Are k'u ri tat Pedro xuk'am b'i ri Jesús u tukiel wi, xuchaplej u yajik. ³³ Xutzolq'omij k'u rib' ri Jesús, xeuka'yej ru tijoxelab', xuyaj ri tat Pedro, xub'ij che: ¡Chatel chnuwäch, Satanás! —kächa ri Jesús. ¡Man kach'ob' tä k'u ru chomanik ri Dios, xane xaq xuwi kach'ob' ri ki chomanik winaq! —xcha ri' chkiwäch.

³⁴ Ri Jesús xeusik'ij ri k'ialaj winaq junam kuk' ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: We k'o jun kraj käpe wuk' in, rajwaxik chi mub'an xa jas ri kraj ri are'. Rajwaxik chutelej ru cruz, chpet wuk' in, —kächa'. (Kel kub'ij wa' chi ri winaq ri' man nim tä chik käril wi ru k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.) ³⁵ Apachin ta ne ri kraj kuto' u wi' ru k'aslemal cho ruwächulew, käkäm k'u na wa' we winaq ri', kutzaq na ronojel. Man kuriq tä na ri' ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik. Apachin ta ne ri kuya ru k'aslemal rumal wech in, xuquje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, kuto' na u wi' ri qas u k'aslemal, —kächa'. ³⁶ ¿Jas ta k'u lo ri' ri kuch'ak jun winaq we kärechb'ej ronojel ruwächulew, kutzaq k'u na ri qas u k'aslemal? ³⁷ ¿Jas ta k'u lo ri käkowin ri winaq chuya'ik chuk'exwäch ri qas u k'aslemal? —kächa chke. ³⁸ Apachin k'ut ri käk'ix chwe in xuquje' che ri nu tzij chkiwäch ri itzelalaj taq winaq rech we q'ij junab' ri', ri man keniman tä chi che ri Dios, xane xa kaka'n jas ri kākaj ri e are', in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kink'ix na xuquje' che ri winaq ri' aretaq kintzelej loq, kinpe k'u na

ri' wachi'l ri loq'alaj taq ángeles, känimarisax k'u na nu q'ij jas ru nimarisaxik u q'ij ri nu Tat, —xcha chke.

9

¹ Te k'u ri' xub'ij ri Jesús chke konojel: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi e k'o jujun chke ri e k'o waral chnuwäch ri man kekäm taj k'ä käkil na chi ya petinaq ri' ruk' nimalaj chuq'ab' ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq, —xcha chke.

Käk'extaj ru ka'yeb'al ri Jesús

² Xke' waqib' q'ij chik u b'im kan wa' ri Jesús, are-taq xeuk'am b'i xaq xuwi ri tat Pedro, ri tat Jacobo, xuquje' ri tat Juan ki tukiel wi, xepaqi k'u puwi' jun nimalaj juyub'. Xk'extaj k'u ru ka'yeb'al ri Jesús chkiwäch. ³ Sib'alaj xjuluw ri ratz'iaq ri Jesús, sib'alaj saqloloj je' jas ri saq tew, je ri' chi man k'o tä jun ch'ajal atz'iaq cho ruwächulew ri je' käkowin chusaqarisaxik wa' kub'ano. ⁴ Tzkajmab'al chik, xkik'ut kib' kieb' achijab' ri tajin ketzijon ruk' ri Jesús, e are k'u ri qa mam Elías rachi'l ri qa mam Moisés. ⁵ Xch'aw ri tat Pedro, xub'ij k'u che ri Jesús: Qajtij, ¡sib'alaj utz chi uj k'o waral! Qa'na oxib' mo', * jun che la, jun che ri qa mam Moisés, xuquje' jun che ri qa mam Elías, —xcha che.

⁶ Je' xub'ij wa' rumal chi man kuriq taj jas kub'ij, ¡sib'alaj k'u xkixej kib' ri tijoxelab'! ⁷ Te ri' xqaj jun sutz' chkij, xech'uqtaj k'u rumal. Xch'aw k'u loq jun chupam ri sutz', xub'ij: ¡Are loq'alaj nu K'ojol wa'! Chitatab'ej ri kub'ij, —xcha'.

* **9:5** Man q'alaj tä wa' we are “mo” o are “káb'al”.

⁸ Chanim xeka'ylob'ik, man k'o tä chi k'u jachin ri xkilo, xane xaq xuwi ri Jesús k'o kuk'.

⁹ Qajem ke cho ri juyub', ri Jesús xeupixb'aj chi k'o mäkitzijoj wi ri kilom, k'ä aretaq käk'astaj na ri Are', ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, chkixol ri käminaqib'. ¹⁰ Xeniman k'u che ri Jesús, man k'o tä xkib'ij che jun chik jas ri' ri xkik'ulmaj. Xa xkitzijob'ej kib' chkixol chi jas ri' ri k'astajik chkixol ri käminaqib'. ¹¹ Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij che: ¿Jas che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi rajwaxik käpe na ri qa mam Elías nab'e? — xecha che.

¹² Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: Tzij ri' chi käpe ri qa mam Elías nab'e, rech kub'an na u b'anik ronojel. ¿Jas k'u kub'ij ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq? Tz'ib'am chi sib'alaj kinriq na k'äx, ketzelaq k'u na nu wäch, —kächa ri'. ¹³ Kinb'ij k'u chiwe chi ya ulinaq ri tat Elías, xka'n k'u ronojel u wäch k'äx che ri are', xa jas ri xkaj xka'no, je' jas ri kub'ij chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kärutzirisaj jun ala ri k'o jun itzel espíritu che

¹⁴ Te k'u ri' aretaq xetzelej loq, xeopan kuk' ri nik'iaj tijoxelab' chik, xekil k'ialaj taq winaq ki sutim kij ri tijoxelab', xuquje' e k'o jujun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ki chapom tzij kuk'. ¹⁵ Aretaq ri winaq xkil ri Jesús, sib'alaj xkikajmaj u wäch, aninaq xeb'e' chuch'ab'exik. ¹⁶ Xuta' ri Jesús chke ru tijoxelab', xub'ij: ¿Jas wa' ri tajin kichomala kuk'? —xcha chke.

17 Jun chke ri winaq xch'awik, xub'ij che: Ajtij, xink'am loq ri nu k'ojol chuwäch la, rumal chi k'o jun itzel espíritu che, ri u b'anom che chi man käkowin taj käch'awik. 18 Apawije' ta ne ri k'o wi aretaq ri itzel espíritu kuchapo, kuk'iaq pulew, chila' kuyakya wi, kápuluw k'u u pu chi', xuquje' kuquch'uch'ej u ware, käche'r k'u u cuerpo. Xinta' toq'ob' chke ri tijoxelab' la rech käkésaj b'i ri itzel espíritu che, man xekowin tä k'ut, —xcha che.

19 Xch'aw chi ri Jesús, xub'ij: ¡Ay, winaq, alaq ri' rech we q'ij junab' ri', man kákojon tä alaq! —kächa'. ¿A are lo kaj alaq chi xaq are' kink'oji uk' alaq ronojel q'ij, chi kinchajij paciencia uk' alaq? —kächa'. ¡K'ama b'a' alaq loq ri ala chnuwäch! —xcha chke.

20 Xkik'am k'u loq ri ala ruk'. Aretaq ri itzel espíritu xril ri Jesús, chanim xuyakya ri ala, xtzaq k'u ri ala pulew, xuwolqotij rib', xpuluw u pu chi'.

21 Xuta' ri Jesús che ru tat ri ala, xub'ij: ¿Jampa' xuchap wa' we k'äx ri'? —xcha che.

Xub'ij ru tat: Tzpa ru ch'utinal, —xcha'. 22 K'ia mul ri itzel espíritu kuk'iaq ri ala pa ri q'aq', pa ri ja' chukämisaxik. We k'u k'o jas ri käkowin la chub'anik che, toq'ob'isaj la qa wäch, ¡chujto' la! —xcha che.

23 Xub'ij k'u ri Jesús che: We käkowin la kákojon la chwe, ¡ronojel kuya' káb'anik rumal ri winaq ri kákojonik! —xcha ri Jesús che.

24 Chanim ru tat ri ala ko xch'awik, xub'ij: ¡Tat, kinkojonik! ¡Chinto' b'a' la rech kinkojon na más! —xcha che.

25 Aretaq ri Jesús xrilo chi k'ia winaq tajin kákimulij kib' chrij, xuyaj ri itzelalaj espíritu, xub'ij

che: Itzelalaj espíritu ri kab'an mem, ri xuquje' kab'an so'r chke ri winaq, katintaqo chi chatel che ri ala, jmatok chi jumul che! —xcha che.

²⁶ Xuraq k'u u chi' ri itzelalaj espíritu, sib'alaj xuyakya kan ri ala, xel k'u b'i che. Xkanaj kan ri ala je' ta ne käminaq, je ri' chi e k'ia ri xkib'ij: jXkämik! —xecha'. ²⁷ Ri Jesús k'ut xuchap ri ala che ru q'ab', xuyako. Xtak'i k'u aq'an ri ala.

²⁸ Okinaq chi k'u ri Jesús pa jun ja, xepe ru tijoxelab', xkita' che ri Jesús pu tukiél wi, xkib'ij: ¿Jas che ri uj man xujkowin tä che resaxik b'i ri itzelalaj espíritu? —xecha che.

²⁹ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xaq xuwi rumal ru b'anik orar xuquje' ri u b'anik ayunar kel b'i jun itzelalaj espíritu ri je' u b'anik wa', —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús kutzijoj apan jumul chik chi käkäm na

³⁰ Aretaq xeb'el b'i chila', xeb'e'k, xeok'ow k'u pa Galilea. Man kraj tä k'u ri Jesús chi k'o jun käretamaj chi k'olik. ³¹ Je ri', rumal chi ri Jesús tajin keutijoj ru tijoxelab', xub'ij chke: Ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinjach k'u na in pa ki q'ab' ri winaq, kinkikämisaj na ri e are', —kächa'. Pune in käminaq chik, kink'astaj k'u na churox q'ij chkixol ri käminaqib', —xcha chke. ³² Ri e are' k'ut man xkich'ob' tä ri tajin kub'ij chke, xkixej k'u kib' chuta'ik che.

Ri tijoxelab' käkichomala' kib' chrij jachin chke ri nim na u b'anik

³³ Xeopan k'u pa ri tinimit Capernaum. Aretaq ri Jesús ya k'o chik pa ri ja, xuta' chke ru tijoxelab',

xub'ij: ¿Jas ri' ri tajin kichomala iwib' chrij aretaq uj petinaq pa ri b'e? —xcha chke.

³⁴ Man xech'aw tä k'ut rumal chi ri e are' tajin käkichomala' kib' pa ri b'e chrij jachin chke are ri nim na u b'anik. ³⁵ Xt'uyi k'u ri Jesús, xeusik'ij ri kab'lajuj u tijoxelab', xub'ij chke: We k'o jun ri kraj kok che ki nimal ri winaq, rajwaxik kub'ano chi man nim tä u b'anik chkixol, xane kok na che patänil ke konojel, —xcha chke.

³⁶ Xuk'am k'u ri Jesús jun alaj ak'al, xutak'ab'a pa ki nik'iajal ri tijoxelab'. Xuq'aluj k'ut, xub'ij chke: ³⁷ Apachin ri käk'amow we ak'al ri' rumal wech in, in ri' kinuk'amo. Apachin k'u ri kinuk'am in, man xaq xuwi tä ri in kinuk'amo, xane xuquje' are kuk'am ri xintaqow loq, —xcha chke ru tijoxelab'.

Apachin ri man kujuk'ulelaj taj are jun quk'

³⁸ Xub'ij k'u ri tat Juan che ri Jesús: Ajtij, qilom jun achi ri man jun tä quk' ri tajin kukoq ri b'i' la che kesaxik b'i ri itzel taq espíritu. Ri uj xqaq'il k'u kanoq rumal chi man jun tä quk', —xcha che.

³⁹ Xub'ij k'u ri Jesús: Miq'ila chik, —kächa'. Rumal chi man k'o tä jun ri kukoq ri nu b'i' chub'anik jun nimalaj kajmab'al, te k'u ri' chanim kub'ij tzij ri man utz taj chwij in. ⁴⁰ Apachin k'u ri man kujuk'ulelaj taj, are jun ri' quk', —kächa'. ⁴¹ Apachin ri kuya jun vaso joron chiwe pa ri nu b'i' rech kitijo xa rumal chi ix rech ri Cristo, qas kuriq na ri tojb'al re, —xcha chke.

Käkiriq k'äx ri winaq ri kaka'no chi jun winaq chik kuriq ri b'e ri man utz taj

⁴² Apachin k'u ri kub'ano chi jun chke we ch'utiq ri' ri kekojon chwe kuriq ri b'e ri man utz taj, are

utz ri' we ta kăxim jun ka' re molino chuqul ri winaq ri', kăk'iăq ta k'u b'i pa ri mar. ⁴³ We ta ra q'ab' kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal pune at kut, chuwăch ri k'o kieb' a q'ab' kate' pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kăchuptaj taj. ⁴⁴ Chila' k'ut man kekăm tă wi na ri ixjut ri kăkitij ri ki tijol ri winaq, man kăchuptaj tă k'u ri q'aq'. ⁴⁵ We ta ri awaqaŋ kub'ano chi at kariq ri b'e ri man utz taj, chaq'ata apanoq. Are utz na chawe we kariq na ri qas a k'aslemal, pune xa jun awaqaŋ k'olik, chuwăch ri k'o kieb' awaqaŋ katk'iăq b'i pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kăchuptaj taj. ⁴⁶ Chila' k'ut man kekăm tă wi na ri ixjut ri kăkitij ri ki tijol ri winaq, man kăchuptaj tă k'u ri q'aq'. ⁴⁷ We ta k'u ra waq'ăch kub'ano chi ri at kariq ri b'e ri man utz taj, chawesaj apanoq. Are utz na chawe katok chkixol ri winaq ri kătaqaŋ ri Dios pa ki wi', pune xa jun a waq'ăch k'olik, chuwăch ri k'o kieb' a waq'ăch, katk'iăq b'i pa ri k'atik jawije' k'o wi ri q'aq' ri man kăchuptaj taj. ⁴⁸ Chila' k'ut man kekăm tă wi na ri ixjut ri kăkitij ri ki tijol ri winaq, man kăchuptaj tă k'u ri q'aq'.

⁴⁹ Konojel winaq kăkiriq na k'ăx je' ta ne chi kăyi' q'aq' pa ki wi' junam jas ri kăyi' ri atz'am puwi' ronojel awaj ri kăkămisax chusipaxik cho ri Dios. ⁵⁰ Utz ri atz'am. We k'u man k'o tă chik u tzayil ri atz'am, ¿jas ta k'u lo kikoj chik chutzayixik? Chk'ol utzil pa iwanima' je' jas ri utzalaj atz'am, man kixch'ojin tă k'ut, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kuya tjonik chrij ri ki jachik kib' juk'ulaj winaq

¹ Xel k'u b'i ri Jesús pa ri tinimit Capernaum, xe' pa Judea, xuquje' xe' ch'äqäp che ri nima' Jordán. Xkimulij k'u kib' k'ia winaq ruk' jumul chik. Ri Jesús jumul chik xeutijoj jas ri naq'atal wi ri Are'.

² Xeopan k'u jujun tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xkita' k'u che we taqal che jun achi kujach b'i ri rixoqil. Xa xkib'ij wa' che ri Jesús rech käqaj ri Are' pa ki q'ab'. ³ Xch'aw ri Jesús, xub'ij chke: ¿Jas pu ri xtaq wi ala q rumal ri qa mam Moisés? —xcha'.

⁴ Xkib'ij k'u ri tata'ib' fariseos: Ri qa mam Moisés xuya' chqe chi jun achi kuya' kutz'ib'aj jun wuj ri kub'ij wi chi ri achi kujach b'i ri rixoqil, xa je ri' k'ut käjach b'i ri ixoq, —xecha che.

⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Xa rumal chi sib'alaj ab'ajarinaq ri anima' ala q, are rumal ri' xtz'ib'ax wa' we taqanik ri' chech ala q rumal ri qa mam Moisés, —kächa chke. ⁶ Tzpa ru chaplexik loq ronojel, aretaq ri Dios xuchap u b'anik ruwächulew, “chi achi chi ixoq xeub'an ri Dios”.

⁷ “Rumal wa' jun achi kuya kan ru nan u tat, kätuni k'u na ruk' ri rixoqil. ⁸ Xa e jun na ri kieb' ri',” —kächa ri'. Je k'u ri' man e kieb' tä chik, xane xa e jun wa'.

⁹ Rumal k'u ri' jas ri xeutunub'a ri Dios, mäjach ki wäch wa' rumal ri winaq, —xcha ri Jesús chke ri tata'ib' fariseos.

¹⁰ Areta q e k'o chik pa ja, ri tijoxelab' xkita' che ri Jesús chi kub'ij chi na jumul chik jas kel kub'ij ri' ri xtzijox rumal. ¹¹ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Apachin ri kujach b'i ri rixoqil, käk'uli chi k'u na ruk' jun ixoq chik, ri achi ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri nab'e rixoqil. ¹² We are ri ixoq

kujach b'i ri rachajil, kāk'uli chi k'u na ruk' jun achi chik, ri ixoq ri' kub'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik chrij ri rachajil, —xcha ri Jesús chke ru tijoxelab'.

Ri Jesús keutewchij ri ak'alab'

¹³ Ri winaq xekik'am loq ri ak'alab' cho ri Jesús rech kuya ru q'ab' pa ki wi'. Xeyaj k'u ri winaq kumal ri tijoxelab'. ¹⁴ Aretaq xril ri Jesús chi keyajon ri tijoxelab', xpe royowal, xub'ij chke: Chiya chke ri ak'alab' chi kepe wuk', meiq'atej rumal chi ru taqanik ri Dios pa ki wi' ri winaq are kech ri e je' taq wa', —kächa'. ¹⁵ Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri man kuk'am tä ri' ru taqanik ri Dios je' jas ri kub'an jun alaj ak'al, man käyi' tä k'u che chi kâtaqan ri Dios puwi', —xcha chke.

¹⁶ Ri Jesús xeuq'aluj ri ak'alab', xuya k'u ru q'ab' pa ki wi', xeutewchij.

Kopan jun q'inomalaj ala ruk' ri Jesús

¹⁷ Aretaq ri Jesús xutaqej chi ru b'e, chanim xpe jun ak'al achi ruk', xxuki chuwäch, xuta' che, xub'ij: Utzalaj Ajtij, ¿jas kinb'an in rech kinriq ri k'aslemal ri man k'o tä u k'isik? —xcha che.

¹⁸ Xub'ij k'u ri Jesús che: ¿Jas che kab'ij utz chwe? ¿Man k'o tä jun qas utz, xane xaq xuwi ri Dios! —kächa che. ¹⁹ Awetam k'u ri kâtaqan wi ru Loq' Pixab' ri Dios: “Matkämisanik, mab'an ri nimalaj mak ri äwas u b'anik ruk' ri rixoqil jun winaq chik, mab'an ri elaq', mab'an tzij chrij jun winaq chik, mab'an sub'unik che jun winaq chik che resaxik ri rech ri are', nim cheawil wi ra nan a tat,” —kächa ri', —xcha ri Jesús che.

20 Xub'ij k'u ri achi che: Ajtij, ronojel wa' nu taqem tzaretaq in ak'al na, —xcha che.

21 Ri Jesús ko xka'y che ri achi, sib'alaj loq' xril wi, xub'ij che: K'o jun jasach chik ri k'ä mäja' kab'ano. Cheak'iyij konojel ri jastaq awe, chaya ri rajil chke ri meb'a'ib'. Käk'o'ji k'u na ra q'inomal chila' chikaj. Jo', tasa'j wuk', chatele'j k'u ra cruz, —xcha che. (Kel kub'ij wa' chi man nim tä chik käril wi ru k'aslemal, pune ta ne kuriq ri kämikal rumal rech ri Jesús.)

22 Xk'extaj k'u ru wäch ri achi, xk'äxk'ob' ri ran-ima' rumal ri xub'ij ri Jesús che. Xb'isonik xe'k, rumal chi k'ia u q'inomal k'olik.

23 Xka'y ri Jesús pa taq u xkut, xub'ij chke ru tijoxelab': ¿Sib'alaj k'äx käk'itij ri q'inomab' keopan ruk' ri Dios rech kätäqan pa ki wi'? —xcha chke.

24 Ri tijoxelab' xkikajmaj ri xub'ij chke, man xkiriq tä chik jas xka'no. Xch'aw chi jumul ri Jesús, xub'ij chke: Qachalal, qas k'äx käk'itij ri winaq ri kaku'b'i ri kanima' chrij ri q'inomal, keopan ruk' ri Dios rech kätäqan pa ki wi'. 25 Are man k'äx tä ri rok'owisaxik jun kiej camello pa ru julil jun t'isomb'al b'aq chuwäch ri ropanik jun q'inom ruk' ri Dios rech kätäqan puwi', —xcha chke.

26 Sib'alaj xkikajmaj wa' ri tijoxelab', xkib'ij k'u chb'il taq kib': ¿Jachin ta k'u lo ri käkowinik kuriq ru tob'anik ri Dios? —xecha'.

27 Ri Jesús tajin keuka'yej, xub'ij k'u chke: Man kekowin tä ri winaq chub'anik wa', käkowin k'u na ri Dios che, rumal chi ri Dios käkowin chub'anik ronojel, —xcha chke.

²⁸ Ri tat Pedro xuch'ab'ej ri Jesús, xub'ij: Tat, chilampe la chi ri uj qa yo'm kan ri jastaq qe, uj k'o uk' la, —xcha che.

²⁹ Xub'ij k'u ri Jesús: Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man k'o tä jun ri kuya kan ri rachoch, ri rachalal, ru nan u tat, ri rixoqil, ri ralk'ual, ri rulew rumal wech in, xuquje' rumal rech ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio, ³⁰ ri mat kuriq na kämik pa taq we q'ij junab' ri jun ciento mul ri e je' taq wa', ri rachoch, rachalal, ru nan, ralk'ual, rulew, pune ruk' k'äx ri käb'antaj che kumal ri winaq. Xuquje' kuriq na ru k'aslemal ri man k'o tä u k'isik pa taq ri q'ij ri junab' ri kepe na, —kächa chke. ³¹ E k'ia chke ri winaq ri nim keil wi kämik, man nim tä chi na keil wi pa ri q'ij ri', xuquje' e k'o ri man nim tä keil wi kämik, nim k'ut keil wi na, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj jumul chik chi käkäm na

³² E b'enaq k'u pa ri b'e, paqalem käka'n pa Jerusalén, nab'ejinaq k'u ri Jesús chkiwäch ru tijoxelab'. Ri e are' sib'alaj xkikajmaj u wäch ri Jesús. Konojel ri e teren chrij sib'alaj kixe'm kib'. Ri Jesús xeusik'ij jumul chik ri kab'lajuj u tijoxelab' ruk' pa ki tukiel wi, xuchaplej k'u u b'ixik chke ri käb'an na che. ³³ Xub'ij k'u chke: Chiwilampe', b'enam qe, tajin kujpaqi pa ri tinimit Jerusalén. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ki nimaqil ri sacerdotes, xuquje' pa ki q'ab' ri tijonelab' re ri Pixab'. Käkiq'at na tzij pa nu wi' chi kinkämisax na, kinkijach k'u na pa ki q'ab' ri nik'iaj winaq chik. ³⁴ Käketz'b'ej na nu wäch, xuquje' käkichub'aj na nu wäch. Kinkirapuj

na, kinkikämisaj. Kink'astaj chi k'u na churox q'ij, —xcha ri Jesús chke.

Ri tat Jacobo, ri tat Juan käkita' jun toq'ob' che ri Jesús

³⁵ Xeqeb' k'u ru k'ojol ri tat Zebedeo ruk' ri Jesús, e are' ri tat Jacobo, ri tat Juan, xkib'ij k'u che: Qajtij, käqaj chi käb'an la chqe apachike u wäch toq'ob' ri käqata' che la, —xecha che.

³⁶ Xub'ij ri Jesús chke: ¿Jas k'u kiwaj chi kinb'an chiwe? —xcha chke.

³⁷ Xkib'ij k'u che: Aretaq känimarisax ri q'ij la, kätaqan chi la pa ki wi' konojel, ya la chqe chi kujt'uyi na uk' la, chi jun chqe käk'oji pa ri wikiäq'ab' la, ri jun chik pa ri moxq'ab' la, —xecha che.

³⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke: ¡Man kich'ob' taj jas u wäch toq'ob' ri kita' chwe! —kächa chke. ¿A kixkowinik kich'ij na ri k'äx ri kinriq na in, kitij k'u na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in? ¿A kixkowinik käb'an i qasna' ix jas ri qasna' ri käb'an na chwe in? —xcha chke.

³⁹ Xkib'ij k'u che: Kujkowinik, —xecha che.

Xub'ij k'u ri Jesús chke: Qas tzij kitij na iwe ri k'o pa ri vaso ri kintij na we in, xuquje' käb'an na i qasna' jas ri qasna' ri käb'an na chwe in, —kächa chke. ⁴⁰ Are k'u ri t'uyulem pa ri nu wikiäq'ab', we ne pa ri nu moxq'ab', man kuya' taj kinya in chiwe. Are wa' kech ri e cha'tal rumal ri Dios chi ket'uyi pa taq ri t'uyulib'al ri', —xcha chke.

⁴¹ Aretaq ri lajaj tijoxelab' chik xkita u b'ixik ronojel wa', xpe koyowal ri e are' chke ri tat Jacobo, ri tat Juan. ⁴² Xeusik'ij k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri ix iwetam chi ri winaq ri ya'tal chke chi

ketaqan pa ki wi' ri nik'iaj winaq chik, qas tzij e k'o ri' pa ki q'ab'. Ri ki nimaqil winaq ketaqan pa ki wi' xuquje', —kächa'. ⁴³ Man je' tä k'u wa' ri ix, xane apachin chiwe ri kraj chi nim kil wi, rajwaxik chi kok na wa' che patänil iwe. ⁴⁴ Apachin chiwe ri kraj kok che i nimal ix, nab'e rajwaxik chi kok na che patänil ke konojel, —kächa'. ⁴⁵ Are je ri', rumal chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, man in petinaq taj rech kinpatänixik, xane rech kinpatänin chke nik'iaj chik, xuquje' rech kinya ri nu k'aslemal che tojb'al re ri ki tzoqopixik k'ia winaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kukunaj ri moy achi, Bartimeo u b'i'

⁴⁶ Xeopan k'u pa ri tinimit Jericó. Elem chi k'u b'ik kub'an ri Jesús pa Jericó, e rachi'l k'u ru tijoxelab' xuquje' k'ialaj taq winaq chik. K'o k'u jun moy achi, Bartimeo u b'i', t'uyul chi' ri b'e, are k'u jun molonel wa', u k'ojol ri tat Timeo. ⁴⁷ Aretaq xuto chi tajin kok'ow ri Jesús aj Nazaret, ko xch'awik, xub'ij: ¡Tat Jesús, ralk'ual kan ri qa mam David, toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha'.

⁴⁸ E k'ia ri winaq ri xkiyajo, xkib'ij che chi chutz'apij u pu chi'. Ri are' k'ut xa man kuta taj, xane más ko na xch'awik, xub'ij: ¡Ralk'ual kan ri qa mam David,* toq'ob'isaj la nu wäch! —xcha'.

⁴⁹ Xtak'i k'u ri Jesús, xub'ij: Sik'ij b'a' alaq loq, —xcha chke.

Xkisik'ij k'u loq ri moy, xkib'ij che: ¡Chachajij awanima'! ¡Chatwalijoq! Ri Jesús tajin katusik'ij, —xecha che.

* **10:48** Ri “Ralk'ual kan ri qa mam David” kel kub'ij “To'l Qe”, junam jas ri tzij “Cristo” o “Mesías”.

⁵⁰ Ri are' k'ut xuroqij kan ru q'u' jela', chanim xwalijik, xe'k, xopan ruk' ri Jesús. ⁵¹ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿Jas kaj la chi kinb'an che la? — xcha che.

Xub'ij ri moy che: Ajtij, kwaj kinka'y jumul chik, —xcha che.

⁵² Xub'ij ri Jesús che: Kuya' ke' la. Ya xutzir la rumal chi xkojon la chwe, —xcha che.

Chanim k'ut xkowinik xka'yik, xteri b'i chrij ri Jesús pa ri b'e.

11

Kok ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén

¹ Aretaq naqaj chik e k'o wi che ri tinimit Jerusalén, chkiwäch ri tinimit Betfagé ruk' ri tinimit Betania, tajin keok'ow chuxe' ri Ujuyub'al Olivos, ri Jesús xeutaq b'i kieb' chke ru tijoxelab'.

² Xub'ij chke: Jix pa ri alaj tinimit ri k'o apan chqawäch. Aretaq kixopan chila' kiriq na jun burro yuqulik. Man k'o tä jun winaq kiejeninaq chrij, —kächa'. Chikira', chik'ama loq, —kächa chke. ³ We k'o jun kub'ij chiwe: ¿Jas che kib'an wa? —kächa ne chiwe. Chib'ij che: Xa kajwataj che ri Qajaw Jesús, chanim k'ut kutzelej chi na loq che la, —kixcha che.

⁴ Xeb'e' k'u ri tijoxelab', xekiriqa k'u ri burro pa ri b'e, yuqul koq chuchi' ri porta. Xkikir k'ut.

⁵ Jujun chke ri a tak'atoj chila' xkib'ij chke: ¿Jas kib'ano kikir ri burro? —xecha chke.

⁶ Ri tijoxelab' xkib'ij chke jas ru b'im b'i ri Jesús. Xyi' k'u chke chi käkik'am b'ik. ⁷ Xkik'am k'u b'i ri burro, xkiya che ri Jesús. Xkiya ri ki q'u' chrij, xkiejen k'u ri Jesús. ⁸ E k'ia winaq xkilik' ri ki q'u'

pa ri b'e, xuquje' k'o jujun chik ri xekiya u xaq taq che' ri xekich'upula pa taq ri juyub'.

⁹ Ri winaq ri e nab'ejinaq chuwäch ri Jesús, xuquje' ri e teretoj chrij, ko xech'awik, xkib'ij: ¡Chnimarisax u q'ij ri Dios! ¡Utz re ri petinaq pa ru b'i' ri Qajaw Dios! —kecha'. ¹⁰ ¡Tewchim b'a' ri' ri taqanik ri käpe na pa qa wi'! Tzare wa' ri taqanik ri xchaplex nab'e rumal ri qa mam David. ¡Chnimarisax u q'ij ri Dios! —xecha'.

¹¹ Xopan k'u ri Jesús pa ri tinimit Jerusalén, xok pa ri nimalaj rachoch Dios. U ka'ylob'em chik ronojel, b'enaq chi k'u ri q'ij, xel b'ik, xe' pa Betania, e rachi'l ri kab'lajuj u tijoxelab'.

Ri Jesús kuyaj ri u che'al higos ri man k'o tä u wäch

¹² Chukab' q'ij k'ut, aretaq tajin ketzelej loq, e petinaq pa ri tinimit Betania, xnum ri Jesús. ¹³ Xril k'u apan chinaj jun u che'al higos, räx k'u ru xaq. Xe' ri Jesús che rilik we k'o u wäch kuriqa'. Aretaq xopan ruk' ri che', man k'o tä k'u u wäch xuriqo, xane xaq xuwi ru xaq k'olik. Je ri', rumal chi mäja' ru q'ijol ri higos. ¹⁴ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che ri che': K'o jun mätijow chik ra wäch, —xcha che.

Xkita k'u wa' ru tijoxelab'.

Ri Jesús kujosq'ij ri nimalaj rachoch Dios

¹⁵ Te k'u ri', aretaq xeopan pa Jerusalén, xok b'i ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, xuchaplej ke-saxik b'i ri ajk'ayib', xuquje' ri kekiloq' taq jastaq chupam ri nimalaj rachoch Dios. Xeutzaq ri ki mesa ri k'exal taq puaq, xuquje' xeutzaq ri ki tem ri ajk'ay taq palomäx. ¹⁶ Man xuya' tä k'u ri Jesús chi k'o jun kok'ow chupam ri nimalaj rachoch Dios

ri ruk'am reqa'n. ¹⁷ Xeutijoj k'u ri winaq, xub'ij chke: Tz'ib'am k'u wa' pa ru Loq' Pixab' ri Dios, kub'ij: “Ri wachoch in, are jun ja ri käb'an wi orar,” —kuchixik. “Je k'u u kojik wa' kumal konojel winaq,” —kächa ri'. Xuquje' xub'ij ri Jesús: Ri alaq k'ut, jun kachoch elaq'omab' b'anom alaq che, —xcha chke.

¹⁸ Xkita k'u wa' ri ki nimaqil sacerdotes xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. Xa je ri' xkitzukuj jas käka'n chukämisaxik. Je' xka'n wa' rumal chi xk-ixej kib' cho ri Jesús, rumal chi konojel ri winaq käkikajmaj ru tijonik ri Are'. ¹⁹ Are chi' k'ut tajin kok ri aq'ab', xel b'i ri Jesús pa ri tinimit.

Käkäm ru che'al higos ri yajtajinaq rumal ri Jesús

²⁰ Aq'ab' k'ut, chukab' q'ij tajin keok'ow pa ri b'e, xkilo chi ru che'al higos chaqi'jarinaq chik ronojel. ²¹ Xna'taj k'u wa' che ri tat Pedro, xub'ij che ri Jesús: Ajtij, ¡chilampe la! Ru che'al higos ri xyaj la, ya chaqi'jarinaq chik, —xcha che.

²² Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke ru tijoxelab': ¡Tzrajwaxik b'a' kijikib'a iwanima' chrij ri Dios! —kächa chke. ²³ Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi apachin ri kub'ij che we nimalaj juyub' ri': “Chawesaj awib' chi', chak'ääqa b'i awib' pa ri nimalaj ja,” —we kächa che. We ta kub'ij wa', man käkieb'lan tä k'u u k'ux, xane kujikib'a u k'ux chi ri kub'ij käb'antaj na, qas käb'antaj k'u na wa'. ²⁴ Rumal wa' kinb'ij chiwe chi aretaq k'o kita' che ri Dios aretaq kib'an orar, chijikib'a iwanima' che ri Dios chi kik'amo, käb'antaj k'u na wa' chiwe, —kächa'. ²⁵ Amaq'el k'ut aretaq kib'an orar, we k'o jun k'äx pa iwanima' chrij jun winaq chik, chisacha u mak,

rech ri i Tat ri k'o chikaj kuya' kusach ri i mak ix xuquje'. ²⁶ We k'u man kisach tä ki mak nik'iaj chik, ri i Tat ri k'o chikaj man kusach tä ri i mak ix, —xcha chke.

K'o taqanik pu q'ab' ri Jesús

²⁷ Xetzelej chi b'ik, xeb'e' pa ri tinimit Jerusalén. Ri Jesús tajin kub'inib'ej u pam ri nimalaj rachoch Dios, aretaq ri ki nimaqil sacerdotes, ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq xeopan ruk'. ²⁸ Xkib'ij k'u che: ¿Jachin xtaqow la chi käb'an la ronojel wa' we ri'? ¿Jachin lo ri yo'winaq che la chi je' käb'an la wa'? —xecha che.

²⁹ Xub'ij ri Jesús chke: Ri in xuquje' k'o ri kinta' chech alağ. We käkowin alağ chub'ixik chwe jas ri kinta', kinb'ij na chech alağ jachin ri yo'winaq chwe chi k'o taqanik pa nu q'ab' rech je' kinb'an wa', —kächa chke. ³⁰ B'ij alağ chwe jachin xtaqow ri tat Juan chub'anik ri qasna', we are ri Dios o are ri winaq, —xcha chke.

³¹ Xkichapla u tzijob'exik kib', xkib'ij: We käqab'ij chi are ri Dios xtaqowik, kub'ij na ri Jesús chqe: “¿Jas k'u che man xikoj taj?” —kächa na. ³² ¿A käqab'ij ta k'ut chi e are ri winaq xetaqowik? —kecha'.

Käkixej k'u kib' chkiwäch ri winaq rumal chi elinağ chi sağ chkiwäch ri winaq chi gas tzij ri tat Juan are q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios. ³³ Rumal wa' xkitzelej u wäch u tzij ri Jesús, xkib'ij che: ¡Man qetam taj! —xecha che.

Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: Je k'u ri' ri in man kinb'ij tä chech alağ jachin ri yo'winaq chwe chi ri in kinb'an ronojel wa' we ri', —xcha chke.

12

Waral kääqil wi ri k'utb'al chkij ri ajchakib' ri man e utz taj

¹ Ri Jesús xuchaplej ki tzijob'exik ri winaq kuk' taq k'utb'al, xub'ij k'u chke: K'o jun achi ri xub'an jun tikb'al uvas, xukoralij rij, te k'u ri' xuk'ot jun jul ri kääpitz' wi ri uvas, xub'an xuquje' jun tak'atikalaj ja ri kääkoj che chajib'al re ronojel, xuya k'u kan pa qajomal chke jujun taq ajchakib', xe' naj pa jun tinimit chik, —käch'a'.

² Xopan k'u ri q'ij ri kääb'an ri cosecha rech uvas, ri ajchaq'el xutaq b'i jun patänil re kuk' ri ajchakib' chuk'amik re ru wächinik ri tikb'al uvas. ³ Are k'u ri ajchakib' xkichap ri patäninel, xkich'ayo, xkitaq b'ik, man k'o tä xkiya b'i che, —käch'a'. ⁴ Ri ajchaq'el ri tikb'al uvas xutaq k'u b'i jun patäninel chik kuk' ri ajchakib'. Ri e are' k'ut xka'n chi ab'aj ri patäninel ri', xkisok chujolom, xa etzelal xka'n b'i che. ⁵ Xutaq chi k'u b'i jun patänil re, ri ajchakib' k'ut xkikämisaj wa', je ri' xuquje' xka'n chke ri jule' u taqo'n chik. Jujun chke xekich'ayo. Jujun chik xekikämisaj.

⁶ K'ä k'o na jun taqo'n chik ruk' ri ajchaq'el, are k'u ri u k'ojol, ri sib'alaj loq' chuwäch. Chuk'isb'al ronojel xutaq b'i wa' kuk' ri ajchakib', xub'ij k'ut: “Qas nim kääkil wi na ri nu k'ojol,” —xcha ri ajchaq'el. ⁷ Ri ajchakib' xkitzijob'ej kib', xkib'ij: “Are wa' ri kechb'en ronojel. ¡Jo!, qakämisaj k'ut, rech kääq'ax ronojel wa' pa qa q'ab'!” —xecha'. ⁸ Xkichapo, xkikämisaj, xkesaj k'u b'i ru cuerpo pa ri tikb'al uvas, —xcha ri Jesús chke.

⁹ Te k'u ri' ri Jesús xuta' chke, xub'ij: ¿Jas k'u kub'an na ri' ri ajchaq'el ri tikb'al uvas? —kächa ri Jesús. Kopan na kuk', keukämisaj na ri ajchakib', kuya k'u na ru tikb'al uvas chke jule' chik, —kächa chke.

¹⁰ ¿A mat sik'im alaq wa' we tz'ib'am ri' pa ru Loq' Pixab' ri Dios? Je ri' kub'ij:

Ri ab'aj ri man xkaj tä ri yakal taq ja,
are ab'aj wa'* xkoj che toq'eb'al re ri ja.

¹¹ Je' b'anom wa' rumal ri Qajaw Dios.

Qas kajmab'al k'u wa' chqawäch,
—kächa', —xcha chke.

¹² Ri ki nimaqil ri winaq aj Israel xkitzukuj k'ut jas kaka'n chuchapik ri Jesús rumal chi xkich'ob'o chi chkij ri e are' xutzijoj wa' we k'utb'al ri'. Käkixej k'u kib' chkiwäch ri k'ialaj winaq, xa rumal ri' xkiya kan ri Jesús, xeb'e'k.

Käta' che ri Jesús we rajwaxik kätöj alkab'al

¹³ Xetaq k'u b'i jujun chke ri tata'ib' fariseos ruk' ri Jesús, xuquje' jujun chke ri rachi'l ri tat Herodes che rilik we k'o jas kekowin chub'anik rech käqaj ri Jesús pa ki q'ab'. ¹⁴ Aretaq xeopanik, xkib'ij che ri Jesús: Ajtij, qetam chi jikom anima' la, xuquje' chi man käxey tä ib' la chkiwäch ri winaq jas pu käkichomaj ri e are' chij la. Man nim tä k'u kil wi la jun winaq chuwäch ri jun chik, xane qas tzij käk'ut la u b'eyal ru rayinik ri Dios chkiwäch konojel. ¿A taqal chqe käqatoj alkab'al che ri César o a man taqal taj? —kecha'. ¿A rajwaxik k'ut käqatojo o a man rajwaxik taj? —xecha che.

* **12:10** We ab'aj ri' ri xub'ij ri Jesús are ri Jesús mismo.

15 Retam k'u ri Jesús chi xaq kieb' ki wäch, rumal ri' xub'ij chke: ¿Jas che käta' alaq wa' chwe? ¿A mat xa kaj alaq chi kinqaj pa q'ab' alaq? —kächa'. K'amampe alaq loq jun puaq chnuwäch rech kinwilo, —xcha chke.

16 Ri e are' xkik'am loq ri puaq, xril k'u wa' ri Jesús, te ri' xub'ij chke: ¿Jachin k'u ajchaq'el we ka'yeb'al xuquje' we b'i'aj ri'? —xcha chke.

Xkib'ij k'u che: Are rech ri César, —xecha che.

17 Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ya b'a' alaq che ri César ri rech ri César. Ya k'u alaq che ri Dios ri rech ri Dios, —xcha ri Jesús chke.

Ri e are' xkikajmaj u wäch ri Jesús rumal ri xub'ij chke.

K'o jas käkita' ri tata'ib' saduceos che ri Jesús chrij ri ki k'astajib'al ri käminaqib'

18 Te ri' xeopan jujun tata'ib' saduceos ruk' ri Jesús. Ri winaq ri', ri saduceos, käkib'ij chi man kek'astaj tä chi na ri käminaqib'. Xkita' k'u che ri Jesús, xkib'ij: ¹⁹ ¡Ajtij! Tz'ib'am kan chqe rumal ri qa mam Moisés chi we käkäm ru chaq' jun achi, we käkäm ri ratz, k'o k'u kan ri rixoqil, we k'u man e k'o tä kan ralk'ual ruk' ri rixoqil, rajwaxik k'ut chi ri rachalal ri k'o kanoq, käk'uli ruk' ri ixoq ri' ri malka'n rech kek'oji kan ralk'ual ruk'. Ri ak'alab' ri' je' ta ne e rech ri käminaq, —kecha che. ²⁰ E k'o k'u wuqub' achijab' e kachalal kib'. Ri nab'eal xk'uli'k, xkäm k'ut, man k'o tä k'u kan ralk'ual ruk' ri rixoqil. ²¹ Ri ukab' xk'uli ruk' ri rixnam malka'n, xuquje' xkäm b'ik, man k'o tä kan ralk'ual. Je' xuquje' xub'an ri urox achi. ²² Je k'u ri xka'n ri wuqub' achijab', kachalal kib', man xkiya

tä kan kalk'ual. E käminaq chik konojel, xkäm k'u b'i ri ixoq. ²³ Aretaq k'ut kek'astaj na ri käminaqib', çjachin chke wa' we wuqub' achijab' ri' kāk'amow ri ixoq che rixoqil? Xk'oji k'u che kixoqil ri wuqub', —xecha che.

²⁴ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Ri alaq xa sachinaq alaq rumal chi man etam tä alaq ru Loq' Pixab' ri Dios ri Tz'ib'talik. Man etam tä k'u alaq ru chuq'ab' ri Dios, —kächa chke. ²⁵ Aretaq ri käminaqib' kek'astajik, man kek'uli tä chik. Ri qa nan qa tat k'ut man käkiya tä chi ri kalk'ual che k'ulanem, xane e junam chi kuk' ri ángeles ri e k'o chikaj, —kächa'. ²⁶ Chrij k'u wa' chi kek'astaj na ri käminaqib', k'o na ri kwaj kinb'ij chech alaq: ¿A mat sik'im alaq pa ri wuj ri tz'ib'am rumal ri qa mam Moisés jawije' ri kub'ij wi chi ri Dios k'o chupam ri juwi' k'ix ri tajin kāk'atik, xuch'ab'ej loq' ri qa mam Moisés? Je wa' xub'ij: “In ri' ru Dios ri Abraham, ru Dios ri Isaac, ru Dios ri Jacob,” —xcha ri Dios, —kächa'. ²⁷ Ri qa Dios man are tä Dios kech ri käminaqib', xane kech ri e k'ask'oj. Je ri' q'alaj chi xa sachinaq alaq, —xcha ri Jesús chke.

Ri Jesús kutzijoj ri taqanik ri nim na u b'anik

²⁸ Xopan k'u jun chke ri tijonelab' re ri Pixab' ri tajin kätatab'enik aretaq xkichomala kib'. Retam k'ut chi ri Jesús utz u tzelexik u wäch ri ki tzij u b'anom, rumal ri' xuta' che: ¿Jas ri taqanik ri nim na u b'anik chkiwäch konojel? —xcha che.

²⁹ Ri Jesús xch'awik, xub'ij che: Are wa' ri tznim na u b'anik: “Winaq aj Israel, çchitatab'ej!” —kächa'. “Ri qa Dios ri Qajaw, xaq xuwi ri Are', are Qajaw,” —kächa'. ³⁰ “Sib'alaj chiwaj ri i Dios ri

Iwajaw, chijikib'a ri i k'ux, chijikib'a ri iwanima', chikojo ri i chomanik, chitija k'u ri i chuq'ab' chub'anik wa',” —kächa'. Tzare k'u wa' ri nab'e taqanik ri sib'alaj nim u b'anik. ³¹ Ri ukab' taqanik ri sib'alaj nim na u b'anik are wa': “Chiwaj ri iwach winaq jas ri ix kiwaj iwib',” —kächa'. Man k'o tä chi k'u jun taqanik ri nim na u b'anik chkiwäch wa', —xcha ri Jesús che.

³² Xub'ij k'u ri tijonel re ri Pixab' che ri Jesús: ¿Utz ri käb'ij la, Ajtij! Qas tzij ri käb'ij la chi xa jun ri qa Dios, man k'o tä chi jun chuwäch ri Are', —kächa che. ³³ Xuquje' rajwaxik chi jun winaq sib'alaj kraj ri Dios, kujikib'a ru k'ux, kujikib'a ri ranima', kukoj ru chomanik, kutij k'u u chuq'ab' chub'anik wa'. Xuquje' rajwaxik chi kraj ri rach winaq je' jas ri are' kraj rib'. Nim na u b'anik wa' chkiwäch konojel ri sipanik ri keporox cho ri Dios, xuquje' chkiwäch konojel ri awaj ri kekämisax che sipanik cho ri Dios, —xcha che.

³⁴ Aretaq ri Jesús xuto chi sib'alaj këna'w ri tata' chutzelexik u wäch u tzij, xub'ij che: Xaq jub'iq' kraj man këtaqan ri Dios puwi' la, —xcha che.

Te k'u ri' man k'o tä chi jun xuchajij anima' chi k'o jas xuta' che ri Jesús.

Ri Jesús kätzijon chrij ri ralk'ualaxik ri Cristo

³⁵ Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq pa ri nimalaj rachoch Dios, käch'awik, kub'ij: ¿Jas che käkib'ij ri tijonelab' re ri Pixab' chi ri Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam David? ³⁶ Tzare k'u ri qa mam David kub'ij rumal ri Loq'alaj Espiritu: Xub'ij ri Qajaw ri qa Dios che ri Qajaw:

“Chatt'uyul pa ri nu wikiäq'ab',†
 k'ä kinya na chawe chi katch'akanik
 kattaqan pa ki wi' konojel
 ri käka'n ki k'ulel chawe,”

—kächa'. ³⁷ We ri qa mam David kub'ij: “Qajaw”
 che ri Cristo, ¿jas ta k'u che käkib'ij ri e are' chi ri
 Cristo are xaq xuwi ralk'ual kan ri qa mam David?
 ¡Man je' tä ri'! —xcha chke.

Ri winaq k'ut, ri sib'alaj e k'ia chik ki mulim kib',
 käkikot kanima' chutatab'exik ru tzij ri Jesús.

*Ri Jesús kub'ij chi rajwaxik chi ri winaq käkichajij
 kib' chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'*

³⁸ Ri Jesús tajin keutijoj ri winaq, kub'ij chke:
 Chajij ib' alaq chkiwäch ri tijonelab' re ri Pixab'. Ri
 e are' käqaj chkiwäch keb'inikat pa charchäq taq
 katz'iaq. Xuquje' käqaj chkiwäch chi nim keil wi
 na, käyi' k'u rutzil ki wäch pa taq ri k'ayib'al, pa taq
 ri b'e. ³⁹ Käkitzukuj ri t'uyulib'al ri nimaq ki b'anik
 pa taq ri rachoch Dios, xuquje' ri t'uyulib'al ri nim
 keil wi pa taq ri ula'nem ri kewi' wi, —kächa chke.
⁴⁰ Xuquje' käkitoqij taq ri kachoch ri malka'nib' taq
 ixoqib'. Te ri' käkiyuq u tza'm ri ki tzij aretaq käka'n
 orar rech man q'alaj tä ri etzelal ri tajin käka'no.
 ¡Qas nim na ri k'äx käkiriq ri tijonelab' re ri Pixab'
 aretaq käq'at na tzij pa ki wi'! —xcha ri Jesús chke
 ri winaq.

*Qas nim ri kusipaj jun malka'n chichu' cho ri
 Dios*

† **12:36** Ri kät'uyi jun pu wikiäq'ab' jun nim taqanel, we are ri Dios
 o jachin jun ri k'o taqanik pu q'ab', kel kub'ij chi ri jun ri t'uyul pu
 wikiäq'ab', are käyi' nim taqanik pu q'ab' ri are' xuquje'.

⁴¹ T'uyul k'u ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios chkiwäch taq ri káxon ri käyi' wi ri puaq ri käsipax cho ri Dios. Tajin káka'y chke ri winaq ri kákiya ri ki rajil chupam taq ri káxon ri'. E k'ia k'u chke ri q'inomab' xekiya nimaq taq ki rajil. ⁴² Xopan k'u jun malka'n chichu' ri meb'a', xuya xa kieb' alaj taq puaq, kraj ne xa jun centavo rajil ri kieb' puaq ri'. ⁴³ Ri Jesús xeusik'ij ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: Qas tzij ri kinb'ij chiwe, chi we meb'a'laj malka'n chichu' ri', are nim na wa' ri xusipaj ri are' chkiwäch konojel ri nik'iaj winaq ri ki yo'm ki rajil pa taq ri káxon ri k'olib'al puaq. ⁴⁴ Ri e are' ki yo'm jub'iq' re ri k'ia ri k'o kuk'. Are k'u we malka'n chichu' ri' u yo'm ronojel ri k'o ruk', ronojel ri tzuqub'al re, —xcha chke.

13

Ri Jesús kuq'alajisaj chi káwulix na ri nimalaj rachoch Dios

¹ Elem b'i re ri Jesús pa ri nimalaj rachoch Dios, jun chke ru tijoxelab' xub'ij che: ¡Ajtij, chilampe la we je'lalaj taq ab'aj ri', xuquje' taq we ja ri yakom ri' ri sib'alaj e kajmab'al! —xcha che.

² Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¿A kawil konojel we nimalaj taq ja ri e yakom ri'? —kácha'. Man kákanaj tä k'u kan jun ab'aj puwi' ri jun ab'aj chik ri mat káwulix na, —xcha che.

Ri Jesús keutzijoj ri etal re ri k'isb'al taq q'ij

³ Xe' k'u ri Jesús, e rachi'l ru tijoxelab', pa ri Ujuyub'al Olivos ri k'o apan cho ri rachoch Dios. T'uyul k'u ri Jesús chila', ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat Juan, xuquje' ri tat Andrés xkita' che ri Are'

pu tukiel wi, ⁴ xkib'ij: Käqaj chi käb'ij la chqe jampa' käb'antaj na wa'. ¿Jas u wäch etal käb'an na chuk'utik chqawäch chi xopan ri q'ij ri' ri keb'antaj na konojel taq wa' ri b'im la chqe? —xecha che.

⁵ Ri Jesús xch'awik, xub'ij chke: ¡Chichajij iwib' k'o jachin jun mixsub'uwik! —kächa'. ⁶ E k'ia k'ut ri kepe na, käkikoj na ri nu b'i', käkib'ij: “¡In ri' ri Cristo!” —kecha na. E k'ia k'u ri' ri kekisub' na, —kächa chke.

⁷ Aretaq kita nimalaj taq ch'oj, xuquje' kita u tzijoxik taq ch'oj jawije' taq chi', mixej iwib'. Rajwaxik chi käb'antaj na wa'. K'ä mäjoq k'u ri k'isb'al re ri q'ij junab' ri', —kächa'. ⁸ Käch'ojin k'u jun tinimit ruk' ri jun tinimit chik, xuquje' käch'ojin jun nim taqanel ruk' jun nim taqanel chik. Kepe k'u na k'ia käb'raqan jawije' taq chi', käpe na wi'jal xuquje', ri winaq k'ut sib'alaj käkitukij na kib'. Xaq k'u chapleb'al wa' re ronojel ri k'äx ri käpe na pa ki wi' ri winaq, —kächa chke.

⁹ ¡Chichajij b'a' iwib'! —kächa'. Kixjach k'u na pa taq ki q'ab' ri ki nimaqil winaq ri ketaqan pa ki wi', xuquje' kixch'ay na chkiwäch ri ki nimaqil ri winaq pa taq ri rachoch Dios ri käkimulij wi kib' ri winaq. Kixtak'ab'ax na chkiwäch q'atal taq tzij, xuquje' chkiwäch taqanelab' ri nimaq ki b'anik rumal wech in rech kiq'alajisaj na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chkiwäch ri e are', —kächa chke. ¹⁰ K'ä mäjoq k'u kopan ri k'isb'al re ri q'ij junab' ri', rajwaxik kätzijox na we Utzalaj Tzij ri' re ri Evangelio chke konojel ki wäch winaq cho ruwächulew, —kächa'. ¹¹ Aretaq kixk'am na b'ik rech kixjach chkiwäch ri q'atal taq tzij, mixej iwib', michomaj b'ik jas ri kib'ij na chke, xane chib'ij ri

käyi' chiwe rumal ri Dios pa ri q'ij ri'. Man ix tä k'ut ri kixtzijon na, xane are ri Loq'alaj Espiritu. ¹² Ri winaq kekijach na ri kachalal pa kämisaxik, ri nan tat kekijach na ri kalk'ual pa kämisaxik. Ri alk'ualaxelab' käkiyak na kib' chkij ri ki nan ki tat, kekijach na pa kämisaxik. ¹³ ;Konojel ri winaq käketzelaj na i wäch xa rumal wech in! —kächa'. Are k'u ri käch'ijowik k'ä käk'is na ronojel, kuriq na ri' ru tob'anik ri Dios, —kächa chke.

¹⁴ Ri qa mam Daniel, jun chke ri q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, xutz'ib'aj ojer chrij ri "itzelalaj äwas ri ketzelan ronojel." ;Jachin ri kusik'ij wa', ri tz'ib'tal waral, chuch'ob'o' jas ri' ri äwas ri kub'ij chi'. Aretaq kiwil wa' käk'o'ji chila' jawije' ri man ya'tal tä wi, rajwaxik chi ri winaq ri e k'o pa Judea keanimaj b'i pa taq ri juyub'. ¹⁵ Ri winaq ri e k'o puwi' taq kachoch,* aninaq cheqaj loq, meb'ok chi b'i chupam ri ja chuk'amik b'i jun jasach. ¹⁶ Xuquje' ri e k'o pa ri juyub' mätzelej b'i cho ja chuk'amik ri ki q'u'. ¹⁷ ;Sib'alaj k'äx ke ri ixoqib' ri yawab' taq winaq chik pa taq ri q'ij ri', xuquje' ri e k'o alaj taq kal ri k'ä ketu'nik! ¹⁸ ;Chib'ana b'a' orar, chixb'ochi'n che ri Dios chi mäk'ulmataj ronojel wa' pa taq ri u q'ijol ri tew! ¹⁹ Je ri', rumal chi käpe na nimalaj k'äxk'ol pa taq ri q'ij ri', ri man k'olinaq tä ri' tzpa ru chaplexik loq ru b'anik ruwächulew rumal ri Dios k'ä pa taq we q'ij ri'. Te k'u ri' man k'o tä jumul ri kepe chi na k'äxalaj taq q'ij junam ruk' ri k'äxk'ol ri'. ²⁰ We ta ri Qajaw Dios mat kub'ano chi xaq q'atatal q'ij käk'o'ji we k'äxk'ol ri', mat k'o jun

* **13:15** Pa taq ri q'ij ri' are li'lik ki wi' ri kachoch ri winaq. Chila' xeuxlan wi, xuquje' xechakunik.

winaq ri' ri kāk'asi kanoq. Ri Dios k'ut u b'anom chi xaq q'atatal q'ij kāk'oji wa' rumal chi keraj ri e cha'tal rumal ri Are'.

²¹ We k'u k'o jun ri kub'ij chiwe: “¡Chiwilampe', k'o ri Cristo chi ri'!” We kub'ij: “¡Chiwilampe', k'o jela'!” —we kächä'. ¡Mikoj b'a! —kächä chke.

²² Kepe na winaq ri kāk'a'n che kib' chi e are ri Cristo, xuquje' kepe chi na jule' chik ri kāk'a'n che kib' chi e q'alajisal taq re ru Loq' Pixab' ri Dios. Keka'n k'u na etal, xuquje' kajmab'al che ki sub'ik ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios we kekowinik, —kächä'. ²³ ¡Chiwila b'a' iwib'! Nu b'im chi k'u apan ronojel wa' chiwe, —xcha ri Jesús chke.

Waral kätzijox wi jas ru petik ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq

²⁴ Pa taq ri q'ij ri' aretaq ok'owinaq chik ri nimalaj k'äx ri', ri q'ij kääq'equmar na, ri ik' k'ut man kätunun tä chik. ²⁵ Ketzaq k'u na loq ri ch'imil cho ri kaj. Keslab'isax k'u na konojel ri k'o ki chuq'ab' ri e k'o cho ri kaj, je' jas ri q'ij, ri ch'imil, ri ik', xuquje' nik'iaj chik, —kächä'. ²⁶ Te k'u ri' kilitaj k'u na chi ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, kinpe pa taq ri sutz' ruk' nimalaj nu chuq'ab', känimarisax k'u nu q'ij, —kächä'. ²⁷ Te ri' keintaq na b'i ri ángeles rech kekimulij ri winaq ri e cha'tal rumal ri Dios pa ri relb'al q'ij, pa ru qajb'al q'ij, pa ri u moxq'ab' ri relb'al q'ij, pa ru wikiäq'ab' ri relb'al q'ij, tzpa ronojel ri kajulew, —xcha chke.

²⁸ Chich'ob'o b'a' ri k'utb'al chrij ru che'al higos: Aretaq keräxar ru q'ab', ketuxin k'u ru xaq, iwe-tam ri' chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'alaj. ²⁹ Je ri' xuquje' ri ix aretaq kiwil ki k'ulmaxik ronojel

wa', kiwetamaj na chi xaq jub'iq' chik man kopan ri q'ij ri kinpetik. Je' ta ne chi in k'o chi' ri uchib'e. ³⁰ Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi keb'antaj na ronojel wa' ri xinb'ij chiwe k'ä mäjoq kekäm ri winaq re we q'ij junab' ri', —kächa'. ³¹ Käsach na u wäch ri kaj, xuquje' ruwächulew, are k'u ri tzij ri nu b'im chiwe keb'antaj na wa', —xcha chke.

³² Man k'o tä k'u jachin jun ri retam jampa' kopan ri q'ij ri', o ri hora. Man ketam tä ri ángeles, man retam tä ru K'ojol ri Dios, xane xaq xuwi ri qa Tat Dios retam wa', —kächa'.

³³ Rumal wa', ¡chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, chib'ana orar! ¡Man iwetam tä k'ut jampa' kopan ri q'ij ri!' —kächa chke. ³⁴ Are je' jas jun achi b'enam kub'ano, naj ke' wi. K'ä mäja' kel b'ik cho ja, kuya kan ronojel pa ki q'ab' ri patänil taq re, xuquje' kuya kan ri ki chak chkijujunal. Kätaqan kan che ri chajil uchib'e chi utz rilik ri ja kub'ano, —kächa chke. ³⁵ ¡Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! rumal chi man iwetam taj jampa' käpe ri ajchaq'el ja, we tajin kok ri aq'ab' aretaq käpetik, we pa nik'iaj aq'ab', we pa ri hora ri koq' ri ama' äk', we tajin käpe chi ru saqirik. ³⁶ Chiwila b'a' iwib' rech we xaq te'talik käpetik mixuluriqa ne tajin kixwarik. ³⁷ Ri kinb'ij chiwe, kinb'ij k'u chke konojel. ¡Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq! —xcha chke.

14

Käkitzjob'ela kib' jas käka'n chukämisaxik ri Jesús

¹ Xa kieb' q'ij chik kraj che ri nimaq'ij, Pascua* u b'i', xuquje' ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man käyi'

* **14:1** “Pascua”: Chawila' ri San Mateo 26:2, nota.

tä ch'am ruk'. Ri ki nimaqil sacerdotes, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' käkitzujuk jas käka'n na chuchapik ri Jesús ruk' sub'unik rech käkikämisaj. ² Xkib'ij k'ut: ¡Mächap pa ri nimaq'ij rech metukin ne ri winaq! —xecha'.

Jun ixoq kuya k'ok'alaj kunab'al pu jolom ri Jesús

³ Are k'u ri Jesús k'o pa ri tinimit Betania cho rachoch ri tat Simón, jun tata' ri xk'oji itzel ch'a'k che. T'uuyul k'u ri Jesús chi' ri mesa, xopan jun ixoq ruk'am jun k'olib'al kunab'al re alabastro, k'o k'ok'alaj kunab'al re qas nardo chupam. Sib'alaj paqal rajil wa' we kunab'al ri'. Ri ixoq xupaxij ri k'olib'al kunab'al, xutix k'u ri kunab'al pu jolom ri Jesús. ⁴ E k'o k'u jujun chila' ri xa xpe koyowal, xkib'ij chb'il taq kib': ¿Jas che xaq xtix wa' we kunab'al ri'? —xecha'. ⁵ ¡Xk'iyix ta k'u wa' che oxib' cientos quetzales ruk' u wi', xyi' ta k'u ri puaq chke ri meb'a'ib'! —xecha'.

Xeyoq'on k'u che ri ixoq.

⁶ Xub'ij k'u ri Jesús: ¿Jas che kiya latz' che ri ixoq? ¡Mib'an wa' che! ¡Jun nimalaj utzil k'ut ru b'anom chwe! —kächa chke. ⁷ Amaq'el k'ut e k'o ri meb'a'ib' iwuk', kuya' k'ut kib'an utzil chke aretaq kiwaj u b'anik wa'. Are k'u ri in man in k'o tä iwuk' ronojel q'ij. ⁸ We ixoq ri' u b'anom jas ri xkowin chub'anik, ri xpe pa ranima'. U kojom k'u b'i ri k'ok'alaj kunab'al che ri nu cuerpo k'ä mäjoq kinmuqik. ⁹ Qas k'u tzij ri kinb'ij chiwe chi apawije' ta ne ri kätzijox wi na ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio cho ronojel ruwächulew, ri u b'anom we ixoq ri' kätzijox na che na'tab'al re, —xcha chke.

Ri tat Judas kuchi'j u jachik ri Jesús

10 Te k'u ri' xel b'i ri tat Judas Iscariote, jun chke ri kab'lajuj tijoxelab', xe' ri are' kuk' ri ki nimaqil sacerdotes chuchomaxik kuk' jas kub'an chujachik ri Jesús pa ki q'ab'. 11 Aretaq xkito, xekikotik, xkib'ij k'u che ri tat Judas chi kăkiya na puaq che. Ri tat Judas k'ut tajin kăreyej chi kopan jun utzalaj q'ij chujachik ri Jesús pa ki q'ab'.

Kăb'an ri wi'm re ri Qajaw Jesús

12 Pa ri nab'e q'ij re ri nimaq'ij re ri kaxlan wa ri man kăyi' tă ch'ăm ruk',† aretaq kăkămisax ri chij che ri nimaq'ij Pascua, ru tijoxelab' ri Jesús xkib'ij che: ¿Jawije' kaj wi la chi kăqa'n wi ri wi'm re ri Pascua rech kătij la? —xecha che.

13 Xeutaq k'u b'i kieb' chke ru tijoxelab', xub'ij k'u chke: ¡Jix pa ri tinimit! Kixuriqa na jun achi ruk'am jun q'eb'al joron. Chiterenej b'ik. 14 Jawije' k'u ri kok wi ri achi, chib'ij k'u che ri ajchaq'el ri ja: “Kuta' ri Qajtij che la, kub'ij: ¿Jawije' kinb'an wi ri wi'm re ri Pascua ri kintij junam kuk' ri nu tijoxelab'?” —kăcha ri', —kixcha che. 15 Ri are' kuk'ut na chiwăch jun nim ja pa ru kawiq ja ri ya suk'umatal chik. Chib'ana u b'anik ri wi'm re ri Pascua chqe uj chila', —xcha chke.

16 Xeb'el k'u b'i ri tijoxelab', xeb'e' pa ri tinimit, xkiriqa ronojel jas ri xub'ij b'i ri Jesús chke. Xka'n k'u u b'anik ri wi'm re ri Pascua chila'.

17 Aretaq chaq'ab' chik xopan ri Jesús, e rachi'l k'u ri kab'lajuj tijoxelab'. 18 E t'uyul chila' chi' ri mesa, tajin kewi'k aretaq ri Jesús xub'ij chke: Qas

† 14:12 “Ri kaxlan wa ri man kăyi' tă ch'ăm ruk’”: Chawila' Hechos 12:3, nota.

tzij ri kinb'ij chiwe chi k'o jun chiwe ri kinujach na, are jun ri tajin käwi' wuk', —xcha chke.

¹⁹ Ru tijoxelab' sib'alaj xeb'isonik. Chkijujunal k'ut xkichaplej u ta'ik che ri Jesús: ¿A man xa in ri'? —xecha che.

²⁰ Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij chke: Are jun chke ri kab'lajuj tijoxelab' ri kurub' ru wa wuk' pa ri laq, —kächa'. ²¹ Je' kinel na in jas ri tz'ib'tal pa ru Loq' Pixab' ri Dios chwij in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq. ¡K'äx k'u kuriq na ri achi ri kinjachow na in! ¡Utz na re we achi ri' we ta mat xil u wäch! —xcha chke.

²² Aretaq tajin kewi'k, ri Jesús xuk'am ri kaxlan wa, xumaltioxij wa' che ri Dios, xub'an orar puwi' chutewchixik. Te ri' xupiro. Xuya chkiwäch ru tijoxelab', xub'ij: ¡Chik'ama iwe! Je' ta ne are nu cuerpo wa', —xcha chke.

²³ Te k'u ri' xuk'am jun vaso, xumaltioxij k'u wa' che ri Dios. Xuya ri vaso chkiwäch, xkitij k'u ke konojel. ²⁴ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Je' ta ne are nu kik'el wa' ri kujikib'a ri k'ak' trato ri u b'anom ri Dios kuk' ri winaq. Käturuw k'u na wa' ri nu kik'el rech kub'an utzil chke k'ia winaq, —kächa'. ²⁵ Qas tzij ri kinb'ij chiwe chi man kintij tä chi na we ri vino re uvas, k'ä pa ri q'ij ri kintij na ri k'ak' vino chila' jawije' ri kätapan wi ri Dios, —xcha chke.

Ri Jesús kutzijoj apanoq chi ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch

²⁶ Te k'u ri' xkib'ixoj jun b'ix ri kuya u q'ij ri Dios, xeb'el b'ik, xeb'e' pa ri Ujuyub'al Olivos. ²⁷ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Ri ix iwonojel kib'isoj na nu wäch, kiniya na kan kämik chaq'ab'. Je' k'u tz'ib'am kanoq pa ru Loq' Pixab' ri Dios:

“Kinsok na ri ayyuq', kejab'un k'u na ri chij,” —
kächa'. ²⁸ Aretaq k'u in k'astajinaq chik chxixol ri
käminaqib', kinnab'ej na b'i chiwäch, kine' na pa
Galilea, —xcha chke.

²⁹ Xub'ij k'u ri tat Pedro che ri Jesús: ¡Pune kono-
jel käkiya la kanoq, ri in man je' tä ri' kinb'ano! —
xcha'.

³⁰ Xub'ij k'u ri Jesús che: Qas tzij ri kinb'ij chawe
chi tzpa we aq'ab' ri' kab'ij na at oxmul chi man
awetam tä nu wäch mäjoq koq' kamul ri ama' äk',
—xcha che.

³¹ Ri tat Pedro tzko na xch'awik, xub'ij: Pune
rajwaxik chi kinkäm na uk' la, qas tzij chi man
kinb'ij taj chi man wetam tä wäch la, —xcha che.

Je' k'u xkib'ij xuquje' konojel ri tijoxelab'.

Ri Jesús kub'an orar pa Getsemani

³² Aretaq xeopan pa ri ch'äqap ulew, Getsemani
u b'i', xub'ij ri Jesús chke ru tijoxelab': Chixt'uyul
kan chi' k'ä kinto'taj na chub'anik orar, —xcha'.

³³ Xeuk'am b'i ri tat Pedro, ri tat Jacobo, ri tat
Juan ruk'. Xuchaplej k'u t'ujuwem ri ranima' ri
Jesús, xk'äxk'ob' k'u wa'. ³⁴ Xub'ij k'u chke: ¡Xa are
kuk'is rib' ri wanima' chupam ri b'is! Chixkanaj
kan chi', chixk'ask'atoq, —xcha chke.

³⁵ Te ri' xb'in chi apan jub'iq' ri Jesús, xutzaq rib'
pa ulew, tajin kub'an orar, xutz'onoj che ri Dios
chi we ta k'o b'anom wi, mat kuriq we k'äx ri' ri
petinaq chrij. ³⁶ Aretaq xub'an orar, xub'ij: ¡Abba!†
¡Tat! Ri lal käkowin la che ronojel. Chesaj b'i la we
vaso ri' chnuwäch. B'ana b'a' la chi man käpe tä we

† **14:36** Ri tzij “Abba” kel kub'ij “nu tat” pa ri ch'ab'al arameo,
ri ki ch'ab'al ri winaq aj Israel pa taq ri q'ij ri xk'oji ri Jesús cho
ruwächulew.

k'äx ri' chwij. Mäb'an k'u la xa jas ri kwaj in, xane jas ri kaj la käb'an la chwe, —xcha che ri Dios.

³⁷ Xtzelej k'u loq ri Jesús kuk' ru tijoxelab', xeuriqa', tajin kewarik. Xub'ij k'u che ri tat Pedro: ¿A katwarik, Simón? ¿A mat katkowinik katk'asi jun hora wuk'? —kächa che. ³⁸ Chiwila b'a' iwib', chixk'ask'atoq, chib'ana orar rech man kixtzaq taj aretaq kixtaqchi'x che mak. Qas tzij ri iwanima' kraj u b'anik utzil, man k'o tä k'u u chuq'ab' ri i cuerpo chub'anik wa', —xcha chke.

³⁹ Xe' jumul chik ri Jesús, xub'ana orar, je' xub'ij jas ri xub'ij nab'e. ⁴⁰ Te k'u ri' xtzelej chi loq, xeuriqa ru tijoxelab' chi jumul chik tajin kewarik rumal chi sib'alaj k'äx ki waram. Man xkiriq tä k'u ru tijoxelab' jas käkib'ij che ri Jesús. ⁴¹ Churoxmumul xtzelej chi loq ri Jesús kuk', xub'ij k'u chke: Chixwar b'a', chixuxlanoq, —xcha'. Te ri' xub'ij: ¡Ruk' wa'! —kächa'. Opaninaq k'u ri hora. Kinjach k'u na in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, pa ki q'ab' ri ajmakib', —kächa'. ⁴² ¡Jo' b'a'! ¡Chixwalijjoq! Chiwilampe', xpe ri jachal we, —xcha chke.

Ri tat Judas kujach b'i ri Jesús

⁴³ K'ä tajin käch'aw ri Jesús aretaq xopan ri tat Judas, jun chke ri kab'lajuj u tijoxelab'. E petinaq ruk' ri are' k'ia winaq, kuk'am machetes, kuk'am che'. E taqom loq kumal ri ki nimaqil sacerdotes, kumal k'u taq ri tijonelab' re ri Pixab', xuquje' ri ki nimaqil ri winaq. ⁴⁴ Ri tat Judas, ri jachal re ri Jesús, u yo'm k'u kan jun etal chke ri winaq, xub'ij: Ri kintz'umaj, are ri' ri Jesús. ¡Chichapa'! Qas utz chib'ana b'i chujat'ixik, —xcha chke.

⁴⁵ Aretaq xopanik, chanim xqeb' ruk' ri Jesús, xub'ij: ¡Qajtij, Qajtij! —xcha che.

Xutz'umaj k'ut. ⁴⁶ Xkichap k'u ri Jesús, xkiyut b'ik.

⁴⁷ Jun chke ri e tak'atoj chila' xuk'am ru machete, xusok ri patänil re ri ki nimal sacerdotes, xuq'at apan ru xikin. ⁴⁸ Xub'ij k'u ri Jesús chke ri winaq: ¿Jas lo wa' chi je' ta ne chrij jun elaq'om elinaq wi alaq loq? K'amom alaq loq ri machetes alaq, ri che' alaq che nu chapik, —kächa chke.

⁴⁹ Ronojel q'ij in k'o uk' alaq pa ri nimalaj rachoch Dios, tajin kinya tijonik chech alaq, man xinchap tä k'u alaq. Je' k'u käb'an na wa' chwe rech je' käb'an na jas ri tz'ib'am chwij pa ru Loq' Pixab' ri Dios, —xcha chke.

⁵⁰ Chanim k'ut konojel ru tijoxelab' xkiya kan ri Jesús, xanimaj b'ik.

Jun ala kanimaj b'ik

⁵¹ K'o k'u jun ala teren chrij ri Jesús, xaq jun saq atz'iaq u q'u'm chrij. Xchap k'u ri' kumal ri winaq. ⁵² Ri are' k'ut xuya kan ri ratz'iaq pa ki q'ab', ch'analik xanimaj b'i chkiwäch.

Kopan ri Jesús chkiwäch ri ki nimaqil sacerdotes

⁵³ Te ri' xkik'am b'i ri Jesús cho ri qas ki nimal sacerdotes. Xkimulij k'u kib' konojel ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab'. ⁵⁴ Ri tat Pedro k'ut xuterenej b'i ri Jesús chinaj, xopan k'u pa ri uwoja re ri rachoch ri qas ki nimal sacerdotes. Xt'uyi k'u ri tat Pedro chila' kuk' ri chajil taq re ri nimalaj rachoch Dios, tajin kumiq' rib' chrij ri q'aq'.

55 Ri ki nimaqil sacerdotes kuk' konojel ri ki nimaqil ri winaq tajin käkitzukuj jas u wäch mak ri käq'alajisax chrij ri Jesús rech käkämisaxik. ¡Man xkiriq tä k'ut! 56 E k'ia k'u ri xka'n tzij chrij aretaq xka'n q'alajisanik. Man xaq tä k'u jun u wäch ri xkib'ij. 57 Te ri' xewalij jujun ri kaka'n tzij chrij ri Are', xkib'ij: 58 Qa tom ri xub'ij: “Ri in kinwulij na we nimalaj rachoch Dios ri' ri b'anom kumal ri winaq, kinyak chi k'u na pa oxib' q'ij jun ri man b'anom tä wa' kumal winaq,” —xcha ri', —xecha chke.

59 Man ruk' tä wa' xjunamataj u wäch ri xkib'ij chrij.

60 Xwalij k'u ri qas ki nimal sacerdotes, xtak'i chkiwäch konojel, xuta' che ri Jesús, xub'ij che: ¿A mat k'o jas jun tzij kab'ij chutzelexik u wäch ri tajin käb'ix chawij? ¿Jas pu wa' we tajin käkiq'alajisaj we achijab' ri' chawij? —xcha che.

61 Man käch'aw tä k'u ri Jesús, man k'o tä wi jas kub'ij che. Ri qas ki nimal sacerdotes xuta' jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A qas at ri' ri Cristo, ru K'ojol ri Dios ri käqaya u q'ij? —xcha che.

62 Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij che: ¡In ri', tat! —kächa che. ¡Kinil k'u na alaq ri in, in ri' ri Ralk'ual ri Dios ri Qas Winaq, aretaq in t'uyul pa ru wikiäq'ab' ri Dios ri sib'alaj k'o u chuq'ab', xuquje' kinil na alaq aretaq kinpe na kuk' taq ri sutz' chikaj! —xcha che.

63 Are k'u ri qas ki nimal sacerdotes xuraq'achij ru q'u' chuk'utik chi sib'alaj k'äx kuna' ri kub'ij ri Jesús. Xub'ij k'u ri tata': ¿Jas k'u che e rajwaxik chi nik'iaj q'alajisanelab' chrij? 64 ¡I tom k'u ri ix

chi xub'ij ri äwas u b'ixik chrij ri Dios! ¿Jas k'u kichomaj? —xcha chke.

Konojel k'ut xkiq'at tzij puwi', xkib'ij chi rajwaxik käkämisaxik.

⁶⁵ E k'o k'u jujun xkichaplej u chub'axik. Xkich'uq ru palaj, xkich'ayo, xkib'ij k'u che: ¡Chach'ob'o ne jachin ri xatuch'ayo! —xecha che.

Xuquje' ri chajinelab' xkikoj q'ab' chupalaj.

Ri tat Pedro kub'ij chi man retam tä u wäch ri Jesús

⁶⁶ K'ä k'o ri tat Pedro ikim pa ri uwoja aretaq xpe jun chke ri alitomab', ri ajik' rech ri qas ki nimal sacerdotes. ⁶⁷ Aretaq xril ri tat Pedro chi tajin kumiq' rib' cho ri q'aq', ko xka'y che, xub'ij: ¡Ri at xuquje' xatk'oji ruk' ri Jesús aj Nazaret! —xcha che.

⁶⁸ Are k'u ri tat Pedro xresaj rib' chupam, xub'ij: ¡Man wetam tä u wäch ri', man kinch'ob' tä k'u ri' ri tajin kab'ij! —xcha che.

Xel k'u b'i chila', xopan chi' ri uchib'e. Are chi' xoq' ri ama' äk'. ⁶⁹ Ri ali xril ri tat Pedro jumul chik, xuchaplej chi na u b'ixik chke ri e tak'atoj chunaqaj, xub'ij: ¡We achi ri' are jun chke ri e rachi'l ri Jesús! —xcha'.

⁷⁰ Ri tat Pedro xresaj chi k'u rib' jumul chik chupam, xub'ij chi man kuch'ob' tä u wäch ri Jesús. Man naj tä k'u ri' ri e tak'atoj chila' xkib'ij jumul chik che ri tat Pedro: Qas tzij at jun chke rumal chi at aj Galilea. Xuquje' xaq junam katch'awik jas ri winaq aj Galilea, —xecha che.

⁷¹ Ko k'u xch'aw ri tat Pedro, xub'an k'u jurar cho ri Dios, xub'ij: ¡Qas tzij ri' chi ri in man wetam tä u wäch ri achi ri' ri tajin kitzijoj! —xcha chke.

⁷² Xoq' chi k'u na ri ama' äk' chukamul. Xna'taj k'u che ri tat Pedro ru b'im ri Jesús che: “Kab'ij na at oxmul chi man awetam tä nu wäch mäjoq koq' kamul ri ama' äk',” —xcha che. Aretaq ri tat Pedro xna'taj wa' che, xutzooqopij k'u oq'ej.

15

Ri Jesús k'o chuwäch ri tat Pilato

¹ Sib'alaj aq'ab' k'u ri' xkimulij kib' ri ki nimaqil sacerdotes, ri ki nimaqil ri winaq, xuquje' ri tijonelab' re ri Pixab' kuk' ri nik'iaj nimaq taq tata'ib'. Te k'u ri' konojel we nimaq taq tata'ib' ri' xkitala' ki no'j chuchomaxik jas kaka'no. Xkiyut k'u b'i ri Jesús, xkik'am b'ik, xkijacha k'u cho ri tat Pilato. ² Xuta' k'u ri tat Pilato che, xub'ij: ¿A at ri' ri kattaqan pa ki wi' ri winaq aj Israel? —xcha'.

Xch'aw k'u ri Jesús, xub'ij: Je ri' jas ri käb'ij la, —xcha che.

³ K'ia tzij k'ut xka'n ri ki nimaqil sacerdotes chrij ri Jesús. ⁴ Xuta' k'u ri tat Pilato jumul chik che ri Jesús, xub'ij: ¿A mat k'o jas ri kab'ij? ¡Chatampe' chi k'ia ri käkib'ij chawij! —xcha che.

⁵ Man k'o tä jun tzij chik xub'ij ri Jesús, je k'u ri' chi xukajmaj wa' ri tat Pilato, man xuriq tä chik jas kub'ano.

Käq'at tzij puwi' ri Jesús chi käkämisax na

⁶ Are k'u ri tat Pilato naq'atal wi chi pa ri nimaq'ij ri' ri are' kub'an jun toq'ob' chke ri winaq, kutzoqopij b'i jun ajpache', apachin ta ne ri käkita'

che. ⁷ K'o k'u jun achi, Barrabás u b'i', yo'm pa che' junam kuk' ri rachi'l rumal chi xka'n kämisanik aretaq ri winaq re ri tinimit xkiwalijisaj kib' chkij ri ketaqan pa ki wi'. ⁸ Xkimulij k'u kib' ri winaq chuwach ri tat Pilato, xkichaplej u tz'onoxik che chi chub'ana toq'ob' chke, jas ri naq'atal wi ri are'. ⁹ Xch'aw k'u ri tat Pilato, xub'ij chke: ¿A kiwaj chi kinb'an toq'ob' chiwe, kintzoqopij b'i ri tata' ri k'o u taqanik pi wi' ix ri winaq aj Israel? —xcha chke.

¹⁰ Kuch'ob' k'u ri tat Pilato chi xa rumal chi k'äx käkina' ri ki nimaqil sacerdotes che ri Jesús ki jachom ri Are' pu q'ab'. ¹¹ Ri ki nimaqil sacerdotes k'ut tajin kaka'no chi ri winaq kakitukij kib', xa käkib'ij chi más utz na are kub'an toq'ob' chke, kätzoqopix b'i ri Barrabás. ¹² Xch'aw chi ri tat Pilato, xuta' k'u chke: ¿Jas k'u ri kiwaj chi kinb'an che ri achi ri kib'ij ix chi are k'o u taqanik pi wi' ix ri ix winaq aj Israel? —xcha chke.

¹³ Ri winaq ko xkiraq ki chi', xkib'ij: ¡Chripoq! —xecha'.

¹⁴ Xch'aw k'u ri tat Pilato, xuta' chke: ¿Jas che? ¿Jas etzelal u b'anom wa' we achi ri'? —xcha chke.

Ko k'u na xech'aw ri winaq, xkib'ij: ¡Chripoq! —xecha'.

¹⁵ Ri Pilato are k'u kraj u b'anik xa jas ri ki rayinik ri winaq. Xub'an chke ri toq'ob' ri xkita', xutzozopij k'u b'i ri Barrabás. Xtaqan k'ut chi käch'ay ri Jesús, te k'u ri' xujach b'ik rech käripik.

¹⁶ Xepe k'u ri soldados, xkik'am b'i ri Jesús pa ri uwoja re ri rachoch ri nim q'atal tzij, xekisik'ij ri nik'iaj soldados chik rech käkimulij kib' kuk'.

¹⁷ Xkikoj k'u jun atz'iaq morada chrij ri Jesús.

Xuquje' xkikoj jun corona re kemom k'ix chujolom. ¹⁸ Chanim k'ut xkichaplej u raqik ki chi' chrij, xkib'ij: Lal ri' ri kâtaqan la pa ki wi' ri winaq aj Israel, jchnimarisax q'ij la! —xecha che.

¹⁹ Xkich'ay k'u chujolom ruk' jun aj, xkichub'aj, xexuki chuwäch, xaq kâka'n che kib' chi tajin kâkiq'ijilaj. ²⁰ Aretaq xeto'taj che retz'b'exik u wäch, xkijolij ru q'u' ri morada chrij, xkikoj ri qas ratz'iaq ri Are' chrij, te k'u ri' xkik'am b'i churipik cho ri cruz.

Kärip ri Jesús cho ri cruz

²¹ K'o k'u jun achi aj Cirene, Simón u b'i', ki tat ri tat Alejandro, ri tat Rufo. Ri are' tajin kok'owik, u petik k'u ri' pa juyub'. Xkikoj ki chuq'ab' che rech kutelej b'i ru cruz ri Jesús.

²² Xkik'am k'u b'i ri Jesús chila' jawije' ri kâb'ix Gólgota che. Kel kub'ij wa' ri b'i'aj ri': Ri Juyub' re ru B'aqil Jolomaj, —kuchixik. ²³ Xkiya k'u vino yujtal ruk' mirra* chuwäch ri Jesús rech kutijo. Man xutij tä k'ut. ²⁴ Aretaq ki ripom chik cho ri cruz, ri soldados xkijach ri ratz'iaq ri Jesús chkiwäch, xkesaj k'u suerte chrij rech kâkilo jas ri kâkik'am b'i chkijujunal.

²⁵ Aq'ab' k'ut xrip ri Jesús pa ri u b'elej hora. ²⁶ Kojom k'u puwi' ri cruz jun tz'ib'talik ri kub'ij jas che kâq'at tzij puwi' ri Jesús rech kâripik, kub'ij k'ut: RI NIM TAQANEL PA KI WI' RI WINAQ AJ ISRAEL, —kâcha'. ²⁷ Xerip k'u kieb' elaq'omab' ruk', jun pu wikiäq'ab', jun pu moxq'ab'. ²⁸ Xb'antaj k'u kan ri tz'ib'am chrij pa ru Loq' Pixab' ri Dios ri kub'ij: “Je'

* **15:23** Are ki chomanik ri winaq chi ri kunab'al “mirra”, we yujtal ruk' ri vino, are kub'ano chi kâtäni ri q'axom.

ta ne chi are jun chke ri b'anal taq etzelal ri xq'at tzij puwi',” —kächä'.

²⁹ Ri keok'owik käkiyoq'o, käkisutisa' ri ki jolom, käkib'ij: ¡Aa! ¡At ri' ri kab'ij chi katkowinik kawulij ri nimalaj rachoch Dios, xa k'u pa oxib' q'ij kayak chi na wa' jumul chik! —kecha che. ³⁰ ¡Chato' b'a' awib', chatqaj k'u loq cho ri cruz! —xecha che.

³¹ Je' xuquje' ri ki nimaqil sacerdotes kuk' ri tijonelab' re ri Pixab' käkitze'j u wäch, käkich'ab'ej kib', käkib'ij: ¡Xtob' chke nik'iaj chik, man käkowin tä k'u ri Are' chuto'ik rib'! —kecha'. ³² Chqaj b'a' loq cho ri cruz ri Cristo “ri Nim Taqanel kech ri winaq aj Israel” rech käqilo, ¡kujkojon k'u na che! —xecha'.

Ri e ripom ruk' ri Jesús xuquje' xkitze'j u wäch.

Käkäm k'u ri Jesús

³³ Aretaq xuriq ri kab'lajuj hora, xq'equmar ronojel ruwächulew oxib' horas. ³⁴ Tzpa ri rox hora re ri b'enaq q'ij xuraq u chi' ri Jesús, ko xch'awik, xub'ij: Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —xcha'. Je' kel kub'ij wa': Nu Dios, nu Dios, ¿jas che in wonob'am la kanoq? —kächä'.

³⁵ Jujun k'u chke ri e tak'atoj chila' xkita wa', xkib'ij: ¡Chitampe'! —kecha'. Tajin kusik'ij ri qa mam Elías ri ojer q'alajisal re ru Loq' Pixab' ri Dios, —xecha ri'.

³⁶ Te k'u ri' jun chke ri winaq xutik anim, xe'k, xurub'u jun estropajo pa ch'äm vino, xuya wa' puwi' jun aj, xuya aq'an chu wäch ri Jesús rech kutijo, xub'ij k'u apan chke ri winaq: ¡Chiweyej b'a'! Chqila na we käpe ri qa mam Elías chuqasaxik, —xcha chke.

³⁷ Sib'alaj ko xuraq u chi' ri Jesús, xel ranima', xkäm k'u ri Are'. ³⁸ Are k'u ri tasb'al u pam ri nimalaj rachoch Dios xjisjob'ik, kieb' xub'ano, xpe ajsik k'ä ikim. ³⁹ Ri ki nimal soldados aj Roma, ri tak'al cho ri Jesús, aretaq xuto xuraq u chi' ri Jesús, xuquje' xrilo jas xub'ano aretaq xkämik, xub'ij: ¡Qas tzij u K'ojol ri Dios wa' we achi ri! —xcha'.

⁴⁰ E k'o k'u jujun ixoqib' ri tajin keka'y apan chinaj. Chkixol ri e are' k'o ri nan María aj Magdala, xuquje' ri nan María u nan ri tat Jacobo ri más k'ak'al na, ri xuquje' are u nan ri tat José wa'. K'o xuquje' ri nan Salomé kuk'. ⁴¹ Aretaq ri Jesús xk'oji pa Galilea, we ixoqib' ri' xeb'in ruk', xepatänin che. Xuquje' e k'o chila' k'ia chke ri nik'iaj ixoqib' chik ri e opaninaq ruk' ri Jesús pa Jerusalén.

Kämuq ru cuerpo ri Jesús

⁴² B'enaq chi ri q'ij pa ri q'ij ri käb'an u b'anik ronojel che ri q'ij re uxlanem, are k'u víspera wa' re ri q'ij ri'. ⁴³ Xopan k'u ri tat José aj Arimatea, jun chke ri ki nimaqil ri winaq aj Israel ri tznim kil wi. Ri are' xuquje' ku'l u k'ux che reyexik chi käpe na ri Dios rech kätapan na pa ki wi' ri winaq. Xuchajij k'u anima', xok cho ri tat Pilato chuta'ik chi käyi' ru cuerpo ri Jesús che. ⁴⁴ Xukajmaj wa' ri tat Pilato chi sib'alaj chanim xkäm ri Jesús. Xtaqan k'u chusik'ixik ri ki nimal ri soldados chuwäch, xuta' che we qas tzij käminaq chik. ⁴⁵ Aretaq ri ki nimal soldados xub'ij chi qas tzij käminaq chik ri Jesús, ri tat Pilato xuya ru cuerpo che ri tat José. ⁴⁶ Ri tat José k'ut xuloq' jun payu', xuqasaj ru cuerpo ri Jesús, xupis k'u chupam ri payu'. Te ri' xuya chupam jun muqub'al ri k'otom koq pa ri

ab'aj. Xuwolqotij k'u jun ab'aj chuchi' ri muqub'al.
⁴⁷ Ri nan María aj Magdala ruk' ri nan María u
 nan ri tat José tajin käkilo jawije' ri käyi' wi kan ru
 cuerpo ri Jesús.

16

Käk'astaj ri Jesús chkixol ri käminaqib'

¹ Ok'owinaq chi k'u ri q'ij re uxlanem, ri nan
 María aj Magdala, xuquje' ri nan María u nan ri
 tat Jacobo ruk' ri nan Salomé, xkiloq' k'ok'alaj taq
 kunab'al rech kekib'ila chrij ru cuerpo ri Jesús.

² Sib'alaj aq'ab' k'ut pa ri nab'e q'ij re ri semana
 xeb'e' ri ixoqib' chuchi' ri muqub'al. Elinaq chi k'u
 loq ri q'ij aretaq xeopanik. ³ Xkich'ab'ej k'u kib',
 xkib'ij: ¿Jachin ta k'u lo ri käwolqotin na apan ri
 ab'aj chqawäch? ¿Tzchuchi' ri muqub'al k'ut k'o wi!
 —xecha'.

⁴ Aretaq k'ut xeka'yik, k'ä te' xkilo chi wolqotim
 chi apan ri nimalaj ab'aj ri'. ⁵ Xeb'ok k'u b'i pa ri
 muqub'al, xkil jun ak'al achi t'uyul pa ru wikiäq'ab'
 ri muqub'al. Saqloloj k'u ri ratz'iaq ri achi. ¡Xkixej
 k'u kib' ri ixoqib', xkikajmaj wa! ⁶ Xub'ij k'u ri
 achi chke: ¡Mixej iwib'! Ri ix kitzukuj ri Jesús aj
 Nazaret, ri xrip cho ri cruz. K'astajinaq k'u b'i ri
 Are' chkixol ri käminaqib', man k'o tä chik waral.
 Chiwilampe' jawije' ri xyi' wi, —kächa chke. ⁷ Jix
 b'a', chitzijoj k'u wa' chke ru tijoxelab', xuquje' che
 ri tat Pedro, chib'ij: “Nab'ejinaq ri Jesús chiwäch,
 b'enam re pa Galilea. Chila' kiwila wi na u wäch ri
 Are' je' jas ri xub'ij chiwe,” —xcha chke ri ixoqib'.

⁸ Te ri' xeb'el b'i ri ixoqib', xeanimaj b'i chuchi'
 ri muqub'al. Sib'alaj xeb'irb'itik, ki xib'im k'u kib'.

Man k'o tä k'u jas käkib'ij che jachin jun rumal chi sib'alaj ki xem kib'.

Ri Jesús kuk'ut rib' cho ri nan María aj Magdala

⁹ K'astajinaq chi k'u ri Jesús chkixol ri käminaqib' sib'alaj aq'ab' pa ri nab'e q'ij re ri semana, xuk'ut rib' nab'e chuwäch ri nan María aj Magdala ri e resam b'i wuqub' itzel taq espíritus che. ¹⁰ Xe' k'u ri are', xutzijoj wa' chke ri nik'iaj chik ri xek'oji ruk' ri Jesús. Ri e are' sib'alaj keb'isonik, tajin keb'oq'ik. ¹¹ Aretaq xkito chi k'asal chi ri Jesús, chi ilom chi u wäch rumal ri nan María, jman xkikoj taj!

Ri Jesús kuk'ut rib' chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab'

¹² Te k'u ri' jun chi wi u k'utik rib' ri xub'an ri Jesús chkiwäch kieb' chke ru tijoxelab' ri b'enam ke pa juyub'. ¹³ Xetzelej k'u b'i ri e are', xeb'e'k, xkitzijoj wa' chke ri nik'iaj chik. Man xkikoj tä k'u ri ki tzij ri e are'.

Ri Jesús këtaqan chutzijoxik ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio

¹⁴ Chuk'isb'al ri Jesús xuk'ut rib' chkiwäch ri julajuj u tijoxelab', aretaq e t'uyul chi' ri mesa. Xeuyajo rumal chi man xekojon taj, chi xa ab'ajarinaq ri kanima'. Je' xub'an wa' rumal chi man xkikoj tä ri ki tzij ri winaq ri kilom u wäch ri Are' chi k'asal chik. ¹⁵ Xub'ij k'u ri Jesús chke: Jix cho ronojel ruwächulew, chitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio chke konojel ri winaq, —kächa'. ¹⁶ Apachin k'u ri këkojonik, käb'an k'u na u qasna', kuriq na ri' ru tob'anik ri Dios. Ri man këkojon

taj, kãq'at na tzij puwi' chi kãk'ãjisax na u wãch, — kãcha'. ¹⁷ Ri kekojonik kãka'n na wa' we kajmab'al taq etal ri': Pa ri nu b'i' kekesaj na b'i itzel taq espíritus, kech'aw k'u na pa jule' taq ch'ab'al chik. ¹⁸ Kãkichap na kumãtz, xuquje' we kãkitij kãmisanel kunab'al, man k'o tä k'ãx kãkiriqo. Kãkiya na ki q'ab' pa ki wi' ri yawab'ib', keutzir k'u na kanoq, —xcha ri Jesús chke.

Kãpaqi ri Jesús chikaj

¹⁹ Te k'u ri', aretaq ri Qajaw Jesús xto'taj che tzijonem kuk' ru tijoxelab', xk'am b'i chikaj, xt'uyi k'u pa ru wikiãq'ab' ri Dios. ²⁰ Are k'u ru tijoxelab' xeb'el b'ik, xkitzijoj ri Utzalaj Tzij re ri Evangelio apawije' chi' ri xeopan wi. Tzare k'u ri Qajaw Jesús xtob' chke, xujikib'a chkiwãch ri winaq chi qas tzij ri tajin kãkitzijoj rumal chi xuya chke chi kãka'n kajmab'al taq etal junam ruk' ri tajin kãkitzijoj. Amén.

Ru Loq' Pixab' Ri Dios
New Testament in K'iche' Cantel; quc (GT:quc:K'iche'),
new spelling

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: K'iche'

Dialect: Cantel

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in K'iche'

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,

please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

a560dee0-689a-5ef3-ad95-4b31984022c0